

9 770011 232004 1 0

10

2011
ročník 63

čtenář

M Ě S Í Č N Í K P R O K N I H O V N Y

Cena 40 Kč

OBSAH

- 343** _____ **Kooperační systém článkové bibliografie, báze ANL a jak dál?**
 – Zamyšlení nad českou článkovou bibliografií v roce 2011... > Jiřina Kádnerová
 – Databáze ANL z pohledu oborové (historické) bibliografie > Václava Horčáková
 – Perspektivy Kooperačního systému článkové bibliografie a báze ANL > Ivana Anděrová
- 354** _____ **ROZHOVOR s dr. Romanem Chymkowským O čtení v Polsku, čtenářských výzkumech, celebritismu a antropologii čtení** > Jiří Trávníček
- 356** _____ **Městská knihovna v Praze slaví 120 let své existence**
 – Historický exkurz > Ladislav Kurka
 – Knihovna v novém tisíciletí > Lenka Hanzlíková
- 361** _____ **REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI**
 – Dnes se představuje Královéhradecký kraj
 Regionální funkce knihoven v Královéhradeckém kraji > Alena Součková
 Královéhradecká regionální abeceda > Eva Semrádová
 Automatizace knihovnických procesů v obecních knihovnách okresu Trutnov > Jaroslava Maršíková
- 369** _____ **PO KOM SE JMENUJE? Knihovna Václava Štecha ve Slaném**
 > Miloslava Najmanová
- 371** _____ **Dvakrát ze slovenských školních knihoven**
 > Rozália Cenigová
- 375** _____ **Z KNIHOVEN...**
- 377** _____ **LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN**
- 378** _____ **ALEŠ VANĚK ODPOVÍDÁ Z NOVÉHO ZÉLANDU**
- 379** _____ **ZE SVĚTA**
- 380** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNIČKÉ LITERATURY NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR**
 _____ **PŘEDSTAVUJEME SVÉ LOGO**
 Místní knihovna Podolí

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
 příspěvková organizace Středočeského kraje,
 ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce, inzerce a objednávky na předplatné přijímá:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,

Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno,

tel.: 312 813 154 (Lenka Šimková),

312 813 138 (Olga Vašková)

e-mail: ctenar@svkkl.cz, ctenar.vaskova@svkkl.cz,

redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně),

PhDr. Ladislav Kurka, Ing. Jiří Mika, Mgr. Petra Miturová,

PhDr. Vít Richter, Mgr. Renáta Salátová,

PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: T. A. Print, s. r. o., Opatovická 18, 110 00 Praha 1

Distribuce:

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;

MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;

B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní
 přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,

Hattalova č. 12, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711

e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR

(dvojčíslo 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,

roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR

Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované

materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 6. 10. 2011

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Article bibliography cooperation system, ANL base and then what? **|343**
 – Considering the Czech article bibliography in 2011... *Jiřina Kádnerová*
 – ANL database from the specialist (historical) bibliography standpoint
Václava Horčáková
 – Article bibliography cooperation system and ANL base prospects
Ivana Anděrová
- > INTERVIEW with Dr Roman Chymkovský, Director of the National
 Library Reader Research Department in Warsaw – On reading
 in Poland, reader research, celebrityism and the anthropology of reading
Jiří Trávníček |354
- > Prague Municipal Library celebrates 120 years of existence **|356**
 – A trip into history *Ladislav Kurka*
 – The library in the new millennium *Lenka Hanzlíková*
- > REGIONAL FUNCTIONS IN PRACTICE:
 Today we present the Hradec Králové region **|361**
 – Regional functions in the Hradec Králové region *Alena Součková*
 – Hradec Králové regional ABC *Eva Semrádová*
 – Automation of library processes in Trutnov district municipal libraries
Jaroslava Maršíková
- > NAMED AFTER WHOM? Václav Štech Library in Slaný
Miloslava Najmanová |369
- > Slovak school libraries twice over *Rozália Cenigová |371*
- > From the libraries **|375**
- > Regular features
- > PRESENTING OUR LOGO: Podolí Local Library *Zuzana Kubáňová*

AUS DEM INHALT

- > Kooperationssystem der Artikelbibliografie, Datenbank ANL
 und wie weiter? **|343**
 – Nachdenken über die tschechische Bibliografie im Jahr 2011...
Jiřina Kádnerová
 – Datenbank ANL aus der Perspektive der Fachbibliografie
 (Historischbibliografie) *Václava Horčáková*
 – Perspektiven des Kooperationssystems der Artikelbibliografie
 und Datenbank ANL *Ivana Anděrová*
- > GESPRÄCH mit Dr. Roman Chymkovský, der Leiter der Lesefor-
 schungsabteilung der Nationalbibliothek in Warschau – Über das
 Lesen in Polen, Leseforschungen, celebrityism und Leseanthropologie
Jiří Trávníček |354
- > Die Stadtbibliothek in Prag feiert 120 Jahre ihrer Existenz **|356**
 – Historischkurs *Ladislav Kurka*
 – Bibliothek in dem neuen Jahrhundert *Lenka Hanzlíková*
- > REGIONALE FUNKTION IM PRAXIS: Heute stellt sich die Region
 Hradec Králové (Königgrätz) vor **|361**
 – Regionale Funktion in der Region Hradec Králové *Alena Součková*
 – Alphabet der Region Hradec Králové *Eva Semrádová*
 – Automatisierung der Bibliothekprozessen in Gemeindebibliotheken
 des Bezirks Trutnov *Jaroslava Maršíková*
- > NACH WEM WIRD SIE GENANNT? Václav Štech's Bibliothek
 in Slaný *Miloslava Najmanová |369*
- > Zweimal aus slowakischen Schulbibliotheken *Rozália Cenigová |371*
- > Aus den Bibliotheken **|375**
- > Ständige Spalten
- > WIR STELLEN UNSER LOGO VOR: Ortsbibliothek Podolí
Zuzana Kubáňová

MICHAL CIHLÁŘ > **Chocholatka Abbottova** (detail), 14ti barevný linoryt,
 12x17,7 cm, 1993

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, slunečné září, které se v době psaní tohoto sloupku chýlí ke konci, přineslo v našem oboru několik zajímavých akcí. Jednou z nich byla samozřejmě konference Knihovny současnosti 2011, která po mnoha letech změnila místo svého konání a zavedla nás do Českých Budějovic. Kromě jiných myšlenek mně z tohoto setkání utkvěla v hlavě ta, která zazněla na jedné z přednášek druhého dne. Mgr. Štěpánka Žižková z Národní technické knihovny v Praze se ve své prezentaci zaměřila na téma koordinovaného přístupu k informačním zdrojům, a při této příležitosti poznamenala, že některé informace o starších projektech, které se dané problematiky týkaly, bohužel nejsou nikde zaznamenány, což jí práci na přednášce velmi ztěžovalo. Závěrem potom vyzvala účastníky, ať publikují, publikují a publikují, protože i když se v dané chvíli může nějaký projekt jevit jako podružný, s odstupem času může být vše jinak a zaznamenání údajů o něm se do budoucna ukáže jako velmi důležité. To je i jeden z důvodů, proč se ve Čtenáři poměrně podrobně věnujeme tématu, které naleznete na jeho prvních stránkách.

Další postřeh jsem si přivezla z německého města Koblenz, kde jsme na setkání v partnerské knihovně prezentovali také náš časopis. Finanční částka, která je určena pro menší knihovny, je ve spolkové zemi Porýní-Falc rozdělována podle bodů, které tyto knihovny získají na základě plnění daných kritérií. Zajímavá asociace s diskusí o pravidlech soutěže Městská knihovna roku, která nedávno probíhala v elektronické konferenci KNIHOVNA...

Ale zpět k říjnovému Čtenáři... Pokud vás zajímají čtenářské výzkumy, doporučuji k přečtení zejména rozhovor v tomto čísle. Nemohli jsme pominout ani krásné výročí Městské knihovny v Praze, v letošním roce slaví 120 let. A do třetice: v pravidelné rubrice o regionálních funkcích se tentokrát představuje Královéhradecký kraj, a to například velmi zajímavou regionální „abecedou“.

Hezké podzimní počtení přeje

Lenka Šimková

☑ Asociace knihoven vysokých škol pořádá ve dnech 1.–2. 11. 2011 konferenci **Bibliotheca academica – Cíle a perspektivy vysokoškolských knihoven 2011**, která se uskuteční v Českých Budějovicích. Hlavní téma letošního setkání je *Knihovna jako nedílná součást univerzity*. Registrace, program a další informace jsou zájemcům k dispozici na stránkách <http://www.akvs.cz/aktivita/ba-cpvsk-2011/>.

☑ Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR vyhlašuje již pátý ročník celostátní akce **Den pro dětskou knihu**. Termín je stanoven na 26. 11. 2011, tj. sobotu před první nedělí adventní. V předvánoční náladě, kdy si lidé najdou volný čas na sebe a své děti, je vhodné pozvat do knihoven rodiče a prarodiče s dětmi a připravit jim příjemně strávený den v knihovně a nabídnout jim s pomocí knihkupců či vydavatelů knihu jako vhodný dárek pod stromeček. Webové stránky projektu jsou <http://www.dendetskeknihy.cz/>.

☑ Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, Národní archiv a Národní knihovna ČR zvou na 12. ročník **konference Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2011**, která proběhne v termínu 30. 11.–1. 12. 2011 v Národním archivu v Praze. Konference je věnována problematice spolupráce archivů, knihoven, muzeí, galerií a památkové péče při využívání informačních a komunikačních technologií pro ochranu a zpřístupnění kulturního dědictví. Program a další informace viz <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/12.-konference-archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete-2011>.

NEUŠLO NÁM

☑ Litvínovská knihovna po měsících stěhování a usilovné práce opět zahájila svůj provoz. Nově zrekonstruované prostory a zbrusu nové akce nabídla sobě i svým návštěvníkům k 105. výročí svého založení. Pondělí 26. září 2011 bylo vyhrazeno pro litvínovské zastupitele a další důležité osoby, které se přímo či nepřímo podílely na rekonstrukci knihovny. Oficiální provoz knihovny byl zahájen v pondělí 3. října.

Kooperační systém článkové bibliografie, báze ANL a jak dál?

V únoru letošního roku vyvolala mezi knihovnickou veřejností horlivou diskusi zpráva o ukončení činnosti Oddělení analytického zpracování Národní knihovny ČR. Jako reflexi následujících událostí přinášíme v říjnovém Čtenáři blok příspěvků, který zahrnuje tři pohledy na vzniklou situaci. První materiál zachycuje hledisko jedné z kooperujících knihoven, následuje stanovisko odborného institucionálního uživatele databáze ANL (Články v českých novinách, časopisech a sbornících) a závěrečný příspěvek se zabývá možnými perspektivami Kooperačního systému článkové bibliografie. Nový projekt Národní knihovny ČR nazvaný ANL+ byl odborné veřejnosti představen na konferenci Knihovny současnosti 2011 v Českých Budějovicích po uzavěření tohoto čísla. Ve Čtenáři jej budeme prezentovat po dohodě s jeho koordinátory v lednu roku 2012.

Zamyšlení nad českou článkovou bibliografií v roce 2011...

Česká článková bibliografie, zkráceně ANL, tak jak jsme ji znali posledních téměř 15 let, je minulostí. Není asi důvod podrobně připomínat, jak vypadala od poloviny 50. let, to je skutečně – z pohledu dnešní technologie – dávnověk. Možná jen pro úplnost. V mnohých knihovnách jsou uloženy svazky České národní bibliografie – Články v českých časopisech, modré brožované sešity formátu A4, které vycházely měsíčně od roku 1953 do začátku 90. let. Vyhledávání v nich (byly opatřeny jmenným, předmětovým a zeměpisným rejstříkem, záznamy byly řazeny v tematických celcích) a zpracování rešerší bylo zdlouhavé a pomalé, přesto se v knihovnách používaly. Nic lepšího nebylo.

Doslova vysvobozením pro rešeršéry byla automatizace knihovnických procesů, jíž se samozřejmě nevyhýbala ani bibliografie. A tehdy, počátkem 90. let pomalu – a velmi úspěšně – krystalizoval kooperační projekt. Byly uzavřeny Smlouvy o sdružení pro Českou národní bibliografii mezi Národní knihovnou ČR a krajskými knihovnami včetně Moravské zemské knihovny a také s některými speciálními a specializovanými knihovnami (Národní technická knihovna v Praze, Pedagogická knihovna Komenského v Praze aj.). Předmětem Dodatku č. 3 (s datem 20. dubna 1998) byla spolupráce při tvorbě a využívání analytických bibliografických záznamů článků publikovaných v českých novinách, časopisech a sbornících. Systém se postupně rozvíjel, knihovny se scházely na poradách a samozřejmostí bylo respektování pravidel a standardů. Díky tomu byl systém jedním z nejlépe fungujících kooperačních projektů, byl projevem faktické spolupráce a souhry účastnických knihoven. Také proto byl všemi knihovnami, zdaleka nejen těmi, které se na něm podílely nebo byly nějak účastny na spolupráci, využíván ke spokojenosti jejich a především uživatelů.

Knihovny si ani příliš neuvědomovaly, jak dokonalý mají nástroj, a tuto dokonalost začaly považovat za naprostou samozřejmost.

Avšak tato skutečnost zcela samozřejmá nebyla, nikoho nenapadlo, že systém bude „bez varování“ ukončen, aniž bude souběžně nahrazen něčím dokonalejším. Proto také nebyly příliš vnímány nebezpečné signály, které občas s větší či menší intenzitou probleskovaly o tom, že systém bude ukončen a Oddělení analytického zpracování v Národní knihovně bude zrušeno, protože nepatří mezi priority Národní knihovny pro další období. Mnozí nevěřili, že by Národní knihovna k takovému kroku přistoupila, protože systém byl deklarován jako funkční a fungující a byl zaštiťován uzavřenými smlouvami. Navíc „koordinace bibliografického systému“ je zakotvena jako jedna ze zákonných povinností Národní knihovny v platném knihovním zákoně. Ostatně tatáž formulace je i v platném Statutu Národní knihovny ČR.

Teprve když v elektronické konferenci KNIHOVNA přibývalo diskusních hlasů a šířilo se stále více „poplašných“ zpráv, bylo v této konferenci oficiálně oznámeno zrušení Oddělení analytického zpracování k 28. 2. 2011 a ukončení excerptce 250 titulů v Národní knihovně (23. 2. 2011, dr. Lichtenbergová).

Těsně před tímto datem na Valné hromadě SDRUK 16. února 2011 generální ředitel Národní knihovny přítomně ujistil, že „dosud není zcela rozhodnuto, stále je prostor k vyjednávání, je vhodné jednat a přehodnotit stanovisko k ANL“. Valné hromady se účastnila většina členských knihoven, a tak slova ředitele Národní knihovny vyslechla s jistotou většina ředitelů spolupracujících knihoven. Následně předsedkyně Sekce pro bibliografii SDRUK generálnímu řediteli Národní knihovny poděkovala za jeho ujištění a požádala o součinnost při hledání kompromisního řešení zejména proto, aby nebyla oslabena a zhoršena hodnota jedné z kvalitních služeb uživatelům mnoha knihoven.

Generální ředitel obratem odpověděl a ujistil, že „do doby, než bude shoda na takovém všestranně akceptovatelném řešení, bude ze strany NK zachován stávající způsob aktualizace, tedy nedojde rozhodně k žádnému okamžitému ukončení ANL či k jejimu výpadku, ač se to tak může ze zveřejňovaných příspěvků a reakcí některých pracovníků NK jevit“. Současně vyslovil prosbu „abyste má slova tlumočila i ostatním kolegům, abychom zamezili šíření různých informací, které se nezakládají na pravdě. ...Pojďme jednat o společném postupu při postupném přechodu na jiný systém, ale nemluvme, prosím, o tom, že NK se rozhodla něco zrušit a ukončit ze dne na den bez znalosti věci a souvislostí“.

Následoval dopis Národní knihovny ČR krajským a dalším spolupracujícím knihovnám s vysvětlením jejího postupu; byla připojena žádost, aby každá ze spolupracujících knihoven označila 50 pro ni nejdůležitějších titulů seriálů, bez jejichž excerptce se při své práci nemůže obejít. Všechny oslovené knihovny zadání splnily, některé odpověděly, že se nemohou vzdát žádného z 250 titulů, jejichž excerptci zajišťovala Národní knihovna ČR, vzhledem k rozmanitosti dotazů uživatelů a k šíří své rešeršní činnosti.

Na poradě 30. března 2011 bylo knihovnám úvodem znovu sděleno rozhodnutí Národní knihovny ukončit činnost Oddělení analytického zpracování; NK se sice spolupracujícím knihovnám omluvala, že jim tuto skutečnost neoznámila v době, kdy o ní bylo rozhodováno, tj. na podzim roku 2010; proč se tak nestalo, ale dostatečně zdůvodněno nebylo. Ukončení činnosti oddělení a tím fakticky i ukončení smluvního vztahu bylo zdůvodněno především tím, že tato činnost nepatří mezi priority (zásadní prioritou pro nejbližší léta je digitalizace knihovních fondů), že je tato bibliografická činnost rušena i v národních knihovnách jiných evropských států. Vše bude postupně nahrazeno digitalizací dokumentů a uživatelé místo bibliografického záznamu budou mít k dispozici plný text. Na dotaz, zda je tato praxe v souladu s platným autorským zákonem, s jistotou nadsázkou ředitel NK poznamenal, že si umí představit, že si NK v každé knihovně pronajme 1 m² prostoru, do kterého umístí svůj PC, takže knihovní fond NK bude „přítomen“ v každé knihovně a autorský zákon nebude porušován. Atmosféra na poradě byla dost vypjatá, zástupci knihoven odcházeli poněkud zklamáni, napětí a jisté rozladění mezi nimi a Národní knihovnou bylo zjevné.

Vzhledem k tomu, že výsledek porady se poněkud rozcházel s příslibem ředitele NK na Valné hromadě SDRUK a i v jeho dopise, rozhodla se většina ředitelů krajských knihoven (11 ze 13)

podpořit dopis Sekce pro bibliografii SDRUK adresovaný náměstkovi ministra kultury Mgr. Zdráhalovi se žádostí o přijetí. (Obdobný dopis se stejným záměrem poslal Divadelní ústav; ten jej ovšem adresoval přímo ministrovi kultury.)

Jednání s náměstkem kultury a Mgr. Skučkovou, vedoucí samostatného oddělení knihoven, se uskutečnilo záhy. Zástupci krajských knihoven upozornili, že Národní knihovna de facto vypověděla uzavřenou smlouvu (nebo ji silně porušila), čímž se ztížily a zhoršily služby knihoven (databáze ANL vznikající spoluprací knihoven byla využívána denně v mnoha knihovnách). Současně informovali, že všechny knihovny jsou připraveny si rozdělit zpracování, tj. excerptci toho, co zajišťovala Národní knihovna, a navrhovali rozšíření některého podprogramu VISK v roce 2012. Všechny knihovny byly rozhodnuty podat žádosti a zajistit excerptci všech (nebo téměř všech) 250 titulů seriálů a v roce 2012 také dodatečnou excerptci roku 2011, aby kontinuita nebyla přerušena. Většina krajských knihoven proto také oslovila a vybidla ke spolupráci knihovny paměťových institucí (muzea, event. archivy); ke spolupráci se přihlásily i některé větší městské knihovny. Z jednání zástupci odcházeli s jistotou úlevou, že – i když s určitým časovým odstupem – se vše upraví do původního stavu až do doby, než bude skutečně vše vyřešeno úplnou digitalizací, včetně problematiky autorského zákona.

Zástupci při jednání přislíbili dále jednat s NK, což se také okamžitě stalo. Na toto jednání přicházeli s tím, že krajské knihovny nemají zájem situaci dále vyostřovat a podají žádosti do dotačního titulu VISK Ministerstva kultury ČR a výpadek excerptce tím dodatečně odstraní. Překvapením bylo sdělení Národní knihovny, že vše je již vyřešeno – v nejbližších dnech bude všem knihovnám odeslán dopis generálního ředitele NK s touto informací. Národní knihovna podala mimořádně projekt do programu VISK v polovině roku 2011 a získala (nevyčerpané) prostředky pro tento rok; v průběhu letních měsíců zajistí dodavatelsky digitalizaci všech 250 titulů seriálů roku 2011. Kooperující knihovny obdrží v průběhu září k testování plné texty článků doplněné strojovými metadaty. Po testování budou zpřístupněny v programu Kramerijs i dalším knihovnám (tj. těm, které nemají uvedené tituly seriálů ve svých fondech) formou náhledů, tj. prvních odstavců článků, aby nebyl porušen autorský zákon. Tato informace změnila situaci. Brzy po setkání v Národní knihovně obdržely všechny spolupracující knihovny dopis generálního ředitele informující o připraveném postupu Národní knihovny.

Celý projekt, který Národní knihovna nazvala ANL+ (bude dostupný na adrese Jednotné informační brány), se bude skládat z částí:

- báze ANL: do roku 2010 vše, od roku 2011 jen regionální seriály zpracovávané krajskými knihovnami a výběr odborných seriálů zpracovávaných několika odbornými knihovnami (Národní pedagogická knihovna v Praze, Národní technická knihovna...);
- plné texty seriálů, resp. článků z nich, jejichž digitální verzi zajišťují firmy Anopress a Newton, s metadaty (pro všechny spolupracující knihovny byly zakoupeny přístupové licence);
- plné texty seriálů (250), resp. článků z nich, digitalizovaných Národní knihovnou doplněných metadaty.

Metadaty nebudou obsahovat předmětová hesla a klíčová slova.

Všechny knihovny souhlasily s testováním, aby zjistily, zda bude verze ANL+ vyhovovat jejich potřebám. Ale současně si bibliografové a zejména rešeršéři kooperujících knihoven pokládají mnoho otázek... Jejich práce je komplikovanější, časově podstatně náročnější, zpracování rešerše je složitější.

Podle výkladu Národní knihovny „bude mít uživatel na jedno kliknutí vše, co je možné nabídnout v souladu s platnou legislativou a uzavřenými licenčními smlouvami“.

Prohledávání plných textů (bez klíčových slov a předmětových hesel) je pro rešeršera méně vyhovující než prohledávání strukturované databáze a navrhovaná „alternativní podoba“ nemůže nahradit bibliografický záznam. Pokud knihovna nebude mít přístup k plným textům (což bude většina knihoven), dohledání tištěných textů podle metadat získaných z plnotextových databází Anopressu a Newtonu může být problematické. Efekt zdigitalizovaných plných textů je velmi

omezen autorským zákonem (proto tuto službu uživatelé knihoven v současnosti de facto nevyužívají) a může se stát, že knihovny nebudou mít v dalších letech dostatek financí na prodloužení licenční smlouvy.

Tyto otázky a testování měly předcházet ukončení „klasického“ ANL. Mělo se nejprve zjistit, zda navrhovaná verze Národní knihovny je plnohodnotnou náhradou nebo dokonce lepší verzí než původní ANL a zda budou trvale zajištěny standardní služby knihoven či zda dokonce dojde k jejich zlepšení.

Knihovny se rozhodně nebrání modernizaci, zejména tehdy, pokud výsledkem budou lepší služby uživatelům. Současná situace a jednání tomu zatím nenasvědčují. Finanční prostředky na projekt ANL+ nejsou v době odevzdání tohoto rukopisu (konec srpna 2011) odsouhlaseny, nebylo rozhodnuto o výši finanční podpory. Avizované testování jeho výsledků v září 2011 je velmi nepravděpodobné; projekt se oddaluje a rešeršéři se musejí připravit na delší období výpadku. I to znovu svědčí o tom, že Národní knihovna nepostupovala příliš uváženě, když se rozhodla zrušit ANL bez náhrady. Cesty a způsob k nápravě začala intenzivně hledat až po negativní odezvě z řad odborné veřejnosti z mnoha knihoven.

Jsmo připraveni ANL+ testovat. Pokud ovšem nebude projekt funkční natolik, jak jeho tvůrci deklarují, jsme stále připraveni a nevzdáváme se myšlenky požádat Ministerstvo kultury ČR o otevření podprogramu VISK a podělit se společně v dalším období o klasické zpracování všech titulů seriálů dříve zpracovávaných analytickým oddělením NK ČR.

Předpokládáme, že budou známy názory bibliografů a rešeršérů spolupracujících knihoven, které budou stěžejním podkladem pro operativní rozhodnutí v závěru roku 2011.

JIŘINA KÁDNEROVÁ > kadnerova@svkkl.cz

Databáze ANL z pohledu oborové (historické) bibliografie

Dnešní svět je velmi proměnlivý. Jeden známý filosof jej nazývá světem „tekutým“. Jisté a pevné body se hledají jen velmi těžko. Pro historickou bibliografii byla vždy takovým pevným bodem Národní knihovna ČR, její katalogy a databáze, vytvářené na základě dobře připravených dlouhodobých projektů postavených na široké kooperaci regionálních i dalších knihoven. Tyto projekty od počátku devadesátých let poskytovaly největší a nejvýznamnější objem informací. Jejich pojetí a metodický přístup zároveň inspirovaly i řadu menších pracovišť, které s Národní knihovnou přímo nespocovaly – včetně české historické bibliografie. K všestranně významným projektům Národní knihovny patřila i databáze článků v českých novinách, časopisech a sbornících známá pod zkratkou ANL.

Česká oborová historická bibliografie existuje už od roku 1905, kdy pod záštitou historika Josefa Pekaře vyšel její první svazek jako příloha *Českého časopisu historického*. Původně její excerpční základna zahrnovala i denní tisk. V polovině padesátých let, kdy došlo k obnově vydávání svazků Bibliografie československé historie pod záštitou Historického ústavu ČSAV, bylo od excerpce deníků i dalších periodik upuštěno právě proto, že Národní knihovna přistoupila k vydávání sešitů článkové bibliografie, ze kterých bylo možno čerpat při přípravě rešeršů.

Koncem devadesátých let byl koncept databáze ANL Národní knihovny jedním z nejdůležitějších inspiračních zdrojů pro vytvoření databáze české historické bibliografie dostupné on-line (<http://biblio.hiu.cas.cz/>). Tato databáze v současnosti obsahuje již téměř 170 000 záznamů, z toho zhruba dvě třetiny článků v odborných českých i zahraničních periodikách a sbornících.

Na konci prvního desetiletí nového tisíciletí probíhal další vývoj české historické bibliografie ve znamení přechodu k mezinárodním standardům (MARC21), který se v současnosti dokončuje. O metodickou pomoc požádalo bibliografické pracoviště Historického ústavu dr. Ivanu Anděro-

vou, vedoucí Oddělení analytického zpracování Národní knihovny. Bez jejího vstřícného přístupu, zájmu a odborné erudice by standardizace dat české historické bibliografie byla jen těžko úspěšná.

Čím mohou současné koncepty bibliografie článků Národní knihovny inspirovat českou historickou bibliografii dále? Počátkem roku 2011 Národní knihovna zrušila Oddělení analytického zpracování, aniž by předem připravila novou dlouhodobou koncepci pokračování projektu článkové bibliografie, aniž by o tomto kroku předem informovala kooperující partnery. Dojde k výpadku excerpce řady významných titulů minimálně pro rok 2010. Další vývoj bude postaven na zpřístupňování plných textů se strojovými metadaty za účasti komerčních subjektů.

Překvapujícím a ve světě knihoven zatím zcela neznámým jevem je bezohlednost vůči kooperujícím partnerům. Mohou spolupracovat jako dříve, dodávat data do společné databáze. To, co jim bude poskytováno, bude však značně modifikováno bez konzultace s nimi a bez možnosti se předem vyjádřit. „Vynikající“ je též moderní marketingový přístup k uživatelům, ať už z řad knihovníků – rešeršérů nebo těch, kteří využívají databázi přímo. Někjakou dobu budou nová data v článkové bibliografii chybět a uživatel pak přijme nový produkt, i kdyby jeho kvalita byla značně odlišná. Přijme jej prostě proto, že nic lepšího k dispozici nebude. A ještě za informace, které dříve byly volně dostupné, zaplatí. A konečně za nejvýznamnější signál považují konec stability dlouhodobých projektů. Koncepty se budou měnit podle míry úspěšnosti těch či oněch projektových žádostí, požadujících prostředky na určité relativně krátké časové období. Je možné, že svět knihoven a jejich čtenářů v současnosti přichází o víc než jen o jednu významnou a užitečnou databázi.

VÁCLAVA HORČÁKOVÁ > horcakova@hiu.cas.cz

Perspektivy Kooperačního systému článkové bibliografie a báze ANL

Následující příspěvek vznikl na základě elektronické verze materiálu *Kooperační systém článkové bibliografie – vývoj, stav v roce 2011, zahraniční informační zdroje a projekty*, který je publikován v elektronické formě časopisu *Čtenář*, roč. 63, č. 10 na stránkách <http://ctenar.svkkl.cz/>. Z této verze jsou velmi stručně rozvedeny jen některé body, v původní podobě je otištěn závěr. Elektronická forma článku je poměrně obsáhlá, je v ní popsán vývoj Kooperačního systému článkové bibliografie (KOSABI), metodiky popisu, rozebrán současný stav zpřístupňování článkových informací v České republice a v zahraničí. Na základě zevrubné analýzy jsou v závěru shrnuty úvahy, možnosti a doporučení týkající se KOSABI a České národní bibliografie. Je uveden podrobný soupis literatury.

EXCERPČNÍ ZÁKLADNA, INSTITUCE, STATISTIKY TÝKAJÍCÍ SE BÁZE ANL A ČNB; ČLÁNKY V ROCE 2010

Kategorie titulů a úplnost popisu

- A. Seriály vydávané AV ČR a vysokými školami v ČR (časopisy, sborníky, ročenky)
- B. Seriály (časopisy, sborníky, ročenky) vydávané ostatními odbornými institucemi v ČR
- C. Noviny (ústřední i regionální) a kulturně-politické časopisy
- D. Populárně-naučné časopisy (i zájmové)

Úplnost zpracování

- 1=excerpce je prováděna v úplnosti (100–80 % počtu článků)
- 2=excerpce je prováděna částečně (80–25 % počtu článků)
- 3=excerpce je prováděna výběrově (25 % počtu článků)

Poznámka: místní zpravodaje a věstníky by měly být obsaženy v lokálních databázích.

Aktuálně zpracovávané tituly

Aktuální seznam titulů analyticky zpracovávaných v Národní knihovně ČR v rámci kooperace (s kategoriemi titulů) je vystaven na stránkách http://www.nkp.cz/pages/oazp_NK1_prac.pdf. Následuje seznam titulů zpracovávaných v kooperujících institucích (kromě NK ČR) na adrese http://www.nkp.cz/pages/oazp_kooper_prac.pdf.

Tituly zpracovávané od roku 1991 (s různými charakteristikami)

Seznam zpracovávaných titulů (kompletní) a titulů zpracovaných v minulosti (přibližný) v NK ČR od roku zpracování 1991 je k dispozici na http://full.nkp.cz/nkdb/docs/oazp_NK1.htm. V seznamu jsou uvedené některé důležité charakteristiky: kategorie titulu, úplnost zpracování, excerpované roky, ISSN/ISBN v bázi NKC a ANL, označeny jsou elektronické verze a elektronické zdroje, propojení titulů na licencované SFX zdroje v bázi NKC a tituly propojované na volné www texty a do báze ANL FULL (další sloupec je v budoucnu vyhrazen pro propojení do archivů, repozitářů aj.).

Soupis zpracovávaných titulů a titulů zpracovaných v minulosti v kooperujících institucích – krajské knihovny a MZK v Brně (od roku zpracování cca 1992) je umístěn na http://full.nkp.cz/nkdb/docs/regio_uplnost.htm. V odborných institucích (od roku zpracování cca 1992) pak na http://full.nkp.cz/nkdb/docs/odb_uplnost.htm. V těchto seznamech jsou vyplněny pouze některé charakteristiky.

NOVINKY ČESKÉ NÁRODNÍ BIBLIOGRAFIE

ČLÁNKY

Tituly jsou rozděleny do následujících tematických skupin:

1 Antropologie, etnografie	14 Lékařství
2 Biologické vědy	15 Politické vědy (Politologie, politika, veřejná správa, vojenství)
3 Divadlo, film, tanec	16 Právo
4 Ekonomické vědy, obchod	17 Psychologie
5 Filozofie a náboženství	18 Sociologie
6 Fyzika a příbuzné vědy	19 Technika, technologie, inženýrství
7 Geografie, Geologie, Vědy o zemi	20 Tělesná výchova a sport
8 Historie a pomocné historické vědy, Biografické studie	21 Umění, architektura, muzeologie
9 Hudba	22 Výchova a vzdělávání
10 Chemie, Krystalografie, Mineralogické vědy	23 Výpočetní technika
11 Jazyk, lingvistika a literární věda	24 Zemědělství
12 Knihovnictví, informatika, všeobecné, referenční literatura	25 Beletrie
13 Matematika	26 Literatura pro děti a mládež

Měsíční výstup ČNB
– Články z února 2011

VÝSLEDKY PRÁCE ODDĚLENÍ ANALYTICKÉHO ZPRACOVÁNÍ A KOSABI V ROCE 2010

V roce 2010 je v kooperačním systému a v bázi ANL analyticky indexováno 684 periodicky vycházejících titulů, 658 titulů s řídkou periodicitou, monografických a monotematických čísel seriálů, sborníků; 582 titulů je obsaženo v lokálních databázích (nejsou zaslány do ANL). Pravidelně spolupracuje 20 institucí. V NK ČR se zpracovává 242 periodicky vycházejících titulů, dále jsou zpracovávány seriály s řídkou periodicitou, sborníky, monotematická čísla seriálů a monografických edic; podrobně viz *Statistika zpracovávaných titulů v Kooperačním systému článkové bibliografie – stav k 1. 10. 2010* – <http://full.nkp.cz/nkdb/docs/titstat.htm>.

Ročně bylo importováno do ANL v posledních letech v průměru cca 30 000–35 000 záznamů, MZK v Brně ukládá záznamy přímo do databáze ANL. V NK ČR je zpracováno cca 40 000 záznamů ročně (z toho články z oboru knihovnictví jsou zpracovávány v Odboru knihovnictví). Báze ANL obsahuje přes 1 300 000 záznamů. Některé jsou vybaveny anotacemi a abstrakty a/nebo jsou propojeny na plné texty.

Z přírůstků báze ANL je každý měsíc od roku 2009 vytvářena Česká národní bibliografie – Články. Spolu s ostatními druhy dokumentů je vystavována do února 2011. Od března 2011 je na adrese http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_NovCNB_Uvod.htm ČNB již bez článků. Statistiky ČNB – Články jsou k dispozici na adrese http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=oazp_novinky.htm. V roce 2009 bylo takto vystaveno 71 906 článků, v roce 2010 celkem 67 254 článků. V bázi ANL je zpracováno cca 500 of-line elektronických dokumentů. Propojení na plné texty on-line dokumentů zahrnují cca 212 000 linků, z toho 125 000 linků do báze ANL FULL, zbytek na volné www texty.

KOOPERAČNÍ SYSTÉM ČLÁNKOVÉ BIBLIOGRAFIE V ROCE 2011

V lednu 2011 byla založena www stránka s názvem *Oddělení analytického zpracování a jeho perspektivy* reagující na rozhodnutí managementu NK ČR zrušit Oddělení analytického zpracování – http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=oazp_anl_ruseni.htm.

Poslední podoba stránek Oddělení analytického zpracování je z dubna 2011 na adrese http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=oazp_OZFanal.htm. Na této stránce jsou kromě jiného informace týkající se koordinace a provozu Kooperačního systému článkové bibliografie a metodiky popisu článků.

Báze ANL (<http://aleph.nkp.cz/F>) má několik dílčích databází, vyhledávání je dostatečně strukturované a přehledné: Články z roku 2010; Články z roku 2011; Články s plnými texty; Články z deníků; Články z časopisů a seriálů s častější periodicitou; Články z řídce vycházejících seriálů, sborníků a monografií; Společenské vědy; Matematika a přírodní vědy; Technika, medicína, užité vědy; Umění, architektura, sport; Filologie, literatura; Geografie, historie; Hudba.

Na adrese <http://full.nkp.cz/nkdb/docs/tituly.htm> byl koncem dubna 2011 zveřejněn materiál *Kooperační systém článkové bibliografie – instituce, tituly – materiál k 30. 4. 2011*. Pokládám jej za velmi důležitý. Je zde zmapován celý kooperační systém článků a jeho excerpční základna, instituce, tituly a charakter spolupráce jednotlivých institucí včetně některých nově navázaných kontaktů, u titulů je uvedena úplnost zpracování. V excerpční základně NK ČR byly označeny tituly, které jsou zpracovávány ještě jinde (SKAT, Anopress, Alletti, databáze na Ministerstvu životního prostředí, na Ministerstvu financí). Na základě tohoto materiálu lze v nejbližší době rozšířit kooperaci.

Po zrušení Oddělení analytického zpracování jsou stránky týkající se KOSABI vedeny v rámci Katalogizační politiky na adrese http://www.nkp.cz/pages/page.php3?page=fond_KOSABI_index.htm.

ZÁVĚR, ÚVAHY O PERSPEKTIVÁCH ZPRACOVÁNÍ ČLÁNKŮ V NK ČR A V KOSABI

Po zevrubném rozboru minulého a stávajícího stavu zpracování článků v ČR, po analýze zpracování článků v zahraničí, s přihlédnutím k trendům, které lze vysledovat v získávání, zpracování, ukládání, správě a hlavně ve zpřístupnění informací, a vzhledem k požadavkům na rychlé zpřístupnění analytických informací, které vyplývají z obrovského nárůstu nových poznatků a nutnosti jejich rychlé aplikace v praxi, se přikláním k následujícím možnostem, jak dále řešit zpracování a zpřístupnění analytik v NK ČR a KOSABI.

- ▶ V NK ČR se excerpovalo až do zrušení oddělení cca 240 periodicky vycházejících titulů, kromě toho se zpracovávaly seriály s řídkou periodicitou, sborníky, monografické edice.
- ▶ Tyto tituly jsou děleny do čtyř kategorií A–D podle vydavatele/nakladatele a typu, u nichž je doporučená úroveň excerpce od nejvyšší k nejnižší; seriály s řídkou periodicitou, monografické edice patří většinou do kategorie A.
- ▶ Tituly NK ČR a celého KOSABI byly s označením úplnosti předány příslušným pracovníkům NK ČR s tím, že se budou v nejvyšší úplnosti digitalizovat. Většina periodických titulů v NK ČR

byla zpracována v 80–100% úplnosti, deníky a několik málo titulů výběrově (většinou tituly Anopress).

- ▶ Dá se předpokládat, že do roku 2010 by měla být v databázi ANL k dispozici dostatečná metadata, chybějící popis čísel/ročníků je možno postupně doplňovat z digitalizace, kooperace (lze ještě počítat s „bílymi místy“).
- ▶ Výběrovost některých titulů kategorie C a D je paradoxně výhodou pro tematické řešerše (množství informací v denících...).
- ▶ Je potřeba zajistit metadata jako základní navigační prvek k plným textům.
- ▶ Rok 2011: metadata dosud zpracovávaná v NK ČR je možné získat i od jiných spolupracujících institucí, stávajících nebo nově spolupracujících (zejména tituly zpracovávané v úplnosti).
- ▶ Nespoléhat pouze na data z digitalizace, v době rušení oddělení byly činěny podrobné připomínky k záznamům databáze Ministerstva životního prostředí, kde jsou některé tituly zpracovávány v úplnosti, za úvahu stojí i spolupráce s Ministerstvem financí, SKAT s tím, že by byla záruka za úplnou excerpci některých titulů – viz analytický materiál z 30. 4. 2011 na <http://full.nkp.cz/nkdb/docs/tituly.htm>.
- ▶ Rok 2011 se má nahradit metadaty získanými z Krameria a z monitoringu médií. Nevím, jak podrobná data lze získat z Krameria, vím, jaká data lze získat např. od Anopressu (jmenný popis, krátký souhrn, klíčová slova podle četnosti výskytu v plném textu ve „strojové podobě“, plný text a automatické napojení na plný text).
- ▶ Pokud data nebudou dostatečná, doporučuji je podle jejich kvality editovat a doplňovat věcným popisem podle pracovních kapacit (činí se tak v digitálních knihovnách).
- ▶ Je třeba zvážit možnost rezignace na věcný popis u běžných periodik a soustředit se na popis sborníků a titulů kategorie A případně B, vyhledávací možnosti z věcného pohledu se tím ale sníží.
- ▶ Lze určit tituly, které budou zpracovány s minimálním jmenným popisem, s popisem jmenným i věcným – viz podrobněji dále.
- ▶ Podle možnosti extrakce dat z plných textů (nejen Anopress) doplnit případně indexaci věcnou – zvolit vhodnou míru (i podle pracovních kapacit); další možností je pouze sesbírat do báze ANL data z kooperace a propojovat na plné texty jen přes Primo.
- ▶ Data Krameria napojit na bázi ANL, podle požadavků zajistit zpětný import metadat do Krameria, propojení na plné texty do tohoto systému a naopak.
- ▶ Propojení metadat vždy na kompletní, jedinečný článek.
- ▶ Stávající propojení na www volně texty „pojistit“ archivací těchto textů ve formátu pdf.
- ▶ Propojení dat ANL na plné texty: přes SFX, Primo nebo jiný systém v budoucnu, propojení přes pole 856, modul Adam.
- ▶ Propojení na plné texty a databáze v rámci vznikajících repozitářů, archivů a databází v ČR (o tom viz dále) i mezinárodně, data shrabovat přes OAI-PMH, stahovat přes Z39.50.
- ▶ Anopress vlastní know-how extrakce dat z textu, je možné, že rozšíří své portfolio titulů, vlastní rozsáhlé archivy titulů podobně jako Newton.
- ▶ Bázi ANL dále opravovat a v určité fázi generovat citace podle ČSN a/nebo vytvořit rozhraní pro export do *citace.com* eventuálně pro jiné manažery.
- ▶ Zavést jednotný způsob číslování záznamů v ANL, případně přidělování čísel ČNBA, ČNB:URN (v řešených projektech byl zabudován generátor identifikátoru SICI a ČNB:URN přímo do linky zpracování).
- ▶ Zkusit vyjednat s Anopressem zpřístupnění plných textů báze ANL FULL volně (je výběrová, data do roku 2004).
- ▶ U nových dat Anopressu bych doporučovala výběr pro bázi ANL (mohou vykonávat pracovníci ve službách, bývalí členové oddělení ANL), data importovat do ANL eventuálně editovat.
- ▶ Nevím, jak bude probíhat spolupráce s Anopressem, Newtonem. V minulosti se např. uvažovalo o vyčlenění dílčí báze titulů ČNB NK ČR (KOSABI) přímo na stránkách Anopressu.

- ▶ Jak se bude vyvíjet situace v KOSABI, záleží na příslušných institucích a na tom, jaké budou mít podmínky i na zkušenostech NK ČR, zde bych byla velmi opatrná s „rušením“ současného stavu analytického zpracování článků; digitalizovat regionální tituly a odborné tituly, propojovat je s analytickými záznamy a registrovat v Registru digitalizace.
- ▶ Zvláštní pozornost věnovat systému publikační činnosti v ČR, kterého se účastní poměrně velké množství lidí a kde se články též zpracovávají; záleží na tom, jaká bude koncepce systému do budoucna; spolupráce s autory a repozitáře plných textů odborné literatury v režimu open access jsou v dnešní době nutné; lze uvažovat o spolupráci mezi tímto systémem a KOSABI (např. přebírání dat z publikační činnosti odzkoušeno v projektu Geobibline za spolupráce s ÚVT UK) a/nebo nechat propojení na Primo a/nebo kombinace obou způsobů, propojení do open access archivů.
- ▶ Návaznost KOSABI na systém publikační a nakladatelské činnosti v ČR.
- ▶ Analyzovat databázi ANL z hlediska šedé literatury a příspěvků do báze NUŠL a případné spolupráce s NUŠL.
- ▶ K problému napojení na texty Webarchivu a přebírání sbíraných článků nemám dostatečné informace; v minulosti to nebylo schůdné. V rámci Webarchivu jsou uzavřeny smlouvy s nakladateli/vydavateli o zpřístupnění dat, možná návaznost na tyto smlouvy i v KOSABI.
- ▶ NK ČR má svolení od některých redakcí/vydavatelů/nakladatelů připojovat anotace/abstrakty do záznamů a zpřístupňovat je v bázi ANL, navázat s archivací a/nebo napojováním plných textů.
- ▶ V budoucnu uvažovat o sběru dat do ANL z repozitářů a open access archivů, otevřených časopisů a povrchového webu, případně ze zahraničních referenčních databází.
- ▶ Spolupráci je třeba zaměřit na vysoké školy, AV ČR, zapojit muzea, archivy, městské knihovny (zjistit situaci v Městské knihovně v Praze) a jiné instituce.
- ▶ Knihovny, vysoké školy, akademické instituce a jiné specializované instituce by měly svou produkci a specializaci zpracovávat v úplnosti samy a/nebo v rámci sdílené katalogizace, možná je též domluva o zpracování s jinými institucemi.
- ▶ Eventuální archivace článků v NK ČR by se měla soustředit na ty obory, které jsou pro ni prioritou, a na průniková témata.
- ▶ Ke spolupráci s nakladateli a vydavateli a k přebírání metadat: dovedu si představit spolupráci s některými z nich, v hromadnější formě je k tomu potřeba však dostatečné programové vybavení a know-how. Proto je dobré spolupracovat s firmami, které k tomu mají potřebné vybavení, pracovníky a zkušenosti (např. Anopress), což se již činí. V tomto směru by mohla být dále navázána spolupráce také např. s Unii vydavatelů, ÚVT, AiP aj.
- ▶ Pokud bude někdy uzákoněn povinný výtisk elektronických publikací, pak by byla možná hromadná extrakce dat, vždy jsou ale k tomu ještě potřeba knihovníci.
- ▶ Není pravda, že článkové bibliografie zpracovávané knihovnami jsou ve světě ojedinělé – viz analýza v elektronické verzi článku. V zahraničí zpracovávají články ve velké míře tradičně soukromé instituce, ale i národní knihovny.
- ▶ Článeková metadata a bibliografie, plné texty jsou zpřístupňovány ve formě OPACů, souborných katalogů, digitálních knihoven, databází, open access archivů, soupisů a jiných zdrojů.
- ▶ Metadata a plné texty získávat postupně: od spolupracujících institucí, z digitalizace od Krameria, z mediálních agentur Anopress, Newton. Odzkoušet přebírání metadat z publikační činnosti VŠ, AV ČR, ze spolupráce s nakladateli, vydavateli a zvolit vhodnou míru jejich komplety.
- ▶ Výběr plných textů k archivaci v NK ČR a napojení do archivů plných textů, dohody s nakladateli, vydavateli jsou strategickým rozhodnutím, než bude v platnosti zákon o povinném výtisku elektronických publikací. Záleží též na vývoji situace.
- ▶ Digitalizované tituly v systému Kramerijs vést v Registru digitalizace, případně propojit s excerpci základnou systémem KOSABI.
- ▶ Ujasnit si, jak dále vést evidenci excerpci základny v KOSABI.

- ▶ Časový plán digitalizace bych volila stejně jako na Slovensku, tj. od roku 2011 zpět, podobně i u kooperujících institucí.
- ▶ Zcela jistě je třeba zdigitalizovat a na www zpřístupnit retrospektivní článkovou bibliografii (která je dosud v tištěné formě, a to nejen „národní“, ale též regionální a odbornou; na Slovensku se retrospektivně věnuje poměrně velká pozornost).
- ▶ Zachovat členění ANL na dílčí báze, případně dělit v budoucnu podrobněji.
- ▶ Zvážit využití analytických předmětových kategorií k tvorbě ontologií.
- ▶ Doporučuji pozorně si přečíst pasáž věnovanou článkům na stránkách SNK, systémy článkové bibliografie v ČR a na Slovensku se vyvíjejí paralelně.
- ▶ K metodice popisu článků: nemyslím si, že metodika analytického popisu není potřeba, jak mi bylo řečeno; nemyslím si to hlavně v zorném úhlu FRBR, RDA a ontologií, kooperace. Na Slovensku je metodice popisu článků věnován poměrně velký prostor.
- ▶ Systém Primo (<http://www.multidata.cz/>) je dobrý a rychlý indexátor, pracuje s daty ve sbírkách a rychle je propojuje, ale najde jen to, co je ve sbírkách a datech vloženo (a jak kvalitně, pokud možno strukturovaně). V budoucnu se dá čekat aplikace i dalších vyhledávacích systémů a metod v ČR.
- ▶ Jak se moderně dá publikovat bibliografie – viz materiál *The Institutional Repository and ETD Bibliography 2011* (<http://digital-scholarship.org/iretd/iretd.pdf>) a pravidelně vydávaná bibliografie na <http://digital-scholarship.org/gbsb/gbsb.htm>
- ▶ Neměla by se ztratit základní kostra článkové bibliografie v databázi ANL, kterou navrhuji postupně „obalovat“. Metadata získaná digitalizací a z monitoringu od roku 2011 importovat do báze ANL, z pozdějších let pouze ta, co chybí. Doplnovat data od kooperujících institucí, na které se excerpcí NK ČR převedla, a dalších spolupracujících systémů.
- ▶ Vydávat dále měsíčně soupisy ČNB – Články a vytvořit jejich přehledný archiv.
- ▶ Udržovat dobře strukturované www stránky, které by byly rozcestníkem pro systém zpracování článků v rámci ČNB. Články a systém jejich zpracování v ČR s excerpcí základnou KOSABI realizovat v návaznosti na Registr digitalizace.
- ▶ Zpřístupnit články KOSABI v Europeaně, TEL a jiných mezinárodních systémech.
- ▶ Zachovat ČNB – Články v rámci KOSABI prostřednictvím Národní digitální knihovny, její doplňování o nově vycházející tituly k digitalizaci a z kooperace by mělo být do budoucna jedním z cílů NK ČR.
- ▶ Mohlo by se stát, že kvůli množství článkových informací často polytematického charakteru, propojování a vyhledávání v plných textech bychom nenašli to, co potřebujeme.
- ▶ Nabízí se využití báze ANL ve formě citačního rejstříku napojeného na plné texty a publikování ČNB – Články na www. V rámci báze může existovat několik subsystémů, včetně dílčí databáze plných textů, která je již založena. Tu je třeba doplnit archivem.

Je nutné zajistit potřebná metadata jako základní navigační prvek k zpřístupnění plných textů, ta mohou být obsažena:

- a) v samotných plných textech (např. báze ANL FULL vzniklá v projektech 2000–2004, db Anopress);
- b) mimo plné texty (dosud báze ANL a jiné báze a zdroje).

Metadata mohou vznikat:

- a) již u samotných autorů, nakladatelů, distributorů informací aj. institucí;
- b) analytická metadata mohou být i produktem digitalizace (Kramerius a jiné systémy);
- c) mohou se generovat, extrahovat;
- d) mohou vznikat „lidsky“;
- e) kombinací automatického a lidského zpracování;
- f) mohou se „shrabovat“ a „stahovat“.

K jednotlivým kategoriím excerpcí základny KOSABI (v rámci bodu A–D) je možno do budoucna specifikovat podkategorie titulů a návaznosti:

- A) *Seriály vydávané AV ČR a vysokými školami v ČR* (časopisy, sborníky, ročenky) – zpřístupnění článků by si mohly do budoucna zajistit tyto instituce samy a/nebo po dohodě s knihovnami (tyto instituce mají nebo začínají budovat své repozitáře a digitální archivy); v tomto případě zajistit návaznost na ČNB – Články; věcná indexace podle možností a vývoje; možná je spolupráce s fakultami UK a MU, se Západočeskou univerzitou v Plzni a dalšími vysokými školami, AV ČR, otevřenými a jinými archivy, nakladateli, vydavateli; odborná publikační činnost; data z Krameria.
- B) *Seriály (časopisy, sborníky, ročenky) vydávané ostatními odbornými institucemi v ČR* – zde je pole pro jednání a dohody o spolupráci mezi nakladateli a knihovnami, možnost rozšíření portfolia Anopress o tyto tituly, spolupráce s Newtonem, zajistit návaznost na ČNB – Články; věcná indexace podle možností a vývoje; odborná publikační činnost, otevřené a další archivy; data z Krameria.
- C) *Noviny (ústřední i regionální) a kulturně-politické časopisy* – některé jsou obsaženy v db Anopress a Newton i s metadaty, není věcný popis, ale krátký souhrn, doplnit z věcného hlediska, návaznost na ČNB – Články; spolupráce s vydavateli; spolupráce se SKAT; publikační činnost; otevřené a jiné archivy; data z Krameria.
- D) *Populárně-naučné časopisy (i zájmové)* – stejné jako bod C.

Pro všechny tituly platí návaznost na digitální knihovny, repozitáře, archivy. Plné texty jsou jistě přidanou hodnotou, ke které všichni směřujeme. Je ale třeba se k nim dostat z přehledně koncipovaných sbírek. Propojování informací a interoperabilita systémů může být v tak obrovském množství, které články ze své podstaty tvoří, někdy zavádějící.

Z hlediska podrobnosti dat uváděných v analytických záznamech lze určit záznamy obsahující:

1. základní jmenný popis, tzv. subminimální záznam,
2. minimální údaje – tj. minimální záznam,
3. jmenný popis a konspekt a/nebo MDT,
4. jmenný i věcný popis.

Základním předpokladem optimalizace zpřístupnění plných textů je existence nových modelů získávání, zpracování a zpřístupňování bibliografických informací a nutnost změn v chování uživatele (human computer interaction) v souvislosti s rozvojem elektronického publikování, které se týká autorů, nakladatelů, vydavatelů, knihovníků a uživatelů.

Optimalizace zpřístupnění plných textů znamená také jejich zpřístupnění v různých institucích a instancích, které jsou vzájemně interoperabilní. Metadata lze zčásti získávat automatizovaně, domnívám se však, že i nadále je při jejich vzniku (zejména při věcné indexaci, která je tak nutná pro dobrou rešerši) nepostradatelný lidský faktor. Vyhledávání v plných textech a/nebo abstraktech, pokud to není vyhledávání pojmové, není dostačující.

Ve studii *Současný stav a trendy automatické indexace dokumentů* – <http://full.nkp.cz/nkdb/docs/studie/MAIobsah.html> (2002) se konstatuje, že **metody extrakce, automatického přiřazování mají úspěch spíše v databázích zaměřených na určitý obor nebo problematiku či dokumenty.**

Je dobré udržet tradici české článkové bibliografie v nových podmínkách a přijatelným způsobem tak, jak se o to snaží na Slovensku, viz materiál vystavený na stránkách Národnej bibliografickej agentúry (<http://www.snk.sk/?narodny-bibliograficky-ustav-poslanie>).

IVANA ANDĚROVÁ > ivana.anderova@centrum.cz

O ČTENÍ V POLSKU, ČTENÁŘSKÝCH VÝZKUMECH, CELEBRITISMU A ANTROPOLOGII ČTENÍ

▣ **Zastavme se nejdříve nad výsledky výzkumů. Poslední číslo (výzkumy z roku 2010) těch, kteří deklarují, že čtou, se přece jenom zvýšilo. Ale v roce 2008 bylo procento čtenářů v Polsku mimořádně nízké. Vůbec nejhorší v historii všech šetření. Čím to je?**

▣ Ano, v roce 2008 bylo v Polsku těch, kteří deklarovali, že během roku přečetli aspoň jednu knihu, jen 38 %. To nás vedlo k zamyšlení, zda jsou naše výzkumy dobře postavené. Taky jsme se ptali, jestli pokles čtenářů už dosáhl svého dna, či zda bude ještě hůř. Proto jsme s napětím čekali na první výsledky z roku 2010... a ulevilo se nám, neboť se ukázalo, že 44 % obyvatel starších patnácti let se deklarovalo jako čtenáři. To snad dovoluje tvrdit, že jsme možná svědky dlouhodobějšího úpadku čtenářství, ale zároveň, že krátkodobou krizi už máme za sebou. Těžko však soudit na základě jediných výzkumů, asi by bylo potřeba se na tento trend podívat z perspektivy delšího času. Taky je asi nutné tázat se v kontextu s jinými státy. Stejně jako další země, i Poláci mají potřebu se porovnávat. Například ve srovnání s Francií a Českem, kde se výzkumy dělají velmi podobnou metodologií, dopadají Poláci dost špatně.

▣ **Poláci se dostali na úroveň jižní Evropy, to jest na čtenářský chvost.**

▣ Ano, jsou to výsledky jižní Evropy. Ještě bych se vrátil ke srovnání s Francií a Českem – všimáme si i těch, kteří čtou relativně intenzivně, tedy sedm a více knih za rok. U nás je to 12 %, zatímco ve dvou zmíněných zemích kolem 35 %. To je význačný rozdíl.

▣ **Výzkumy v roce 2010 jste dělali trochu jinak než ty předchozí. Proč?**

▣ Zaprvé jsme zvětšili vzorek – z tisíce respondentů na dva tisíce, hlavně abychom snížili statis-

tickou chybu. Taky jsme se rozhodli změnit základní otázku, tedy tu, zda se v průběhu posledního roku „něco“ četlo. Zdůraznili jsme, že má jít o jakoukoli knihu v jakékoli podobě – papírové, okopírované, elektronické. Bylo to sice implicitně obsaženo i v minulých výzkumech, ale my jsme tohle chtěli vyzdvihnout, neboť podoba knihy se mění a ne všem by mohlo být úplně jasné, že se neptáme jenom na knihu tištěnou. Naši kritici nám říkají, že hlavní vliv na to, že jsou výsledky z roku 2010 trochu lepší, mohlo mít právě toto lehké přeformulování základní otázky. Taky jsme se ptali na čtení jakýchkoli textů. Jedna otázka tedy směřovala ke čtení textů, které mají nejméně tři stránky, tzn. tři vytištěné stránky nebo mají velikost tří počítačových obrazovek.

▣ **Proč zrovna tři obrazovky?**

▣ Chápu, že to může působit dost uměle, ale jde o míru stanovenou značně intuitivně: tři posunutí obrazovky během čtení. A právě drama začíná až tady... Pokud se ukázalo, že pouze 54 % Poláků v průběhu posledního měsíce mělo kontakt s jakýmkoli textem o velikost tří stran, a pokud se 20 % lidí s vysokoškolským vzděláním přiznává, že s žádným takovým textem nic do čtení nemělo, tak to znamená, že je možno vykonávat různá intelektuální povolání, aniž by se cokoli četlo.

▣ **A jaká je vaše interpretace tohoto jevu? Víme, že čtení je velice jemný indikátor společenských záchvěvů. Co se tedy v současné době v polské společnosti děje?**

▣ Nejde asi o jeden, ale o řadu různých procesů, se kterými máme co činit. Zřejmě jde o důsledky změn roku 1989. Tyto procesy jsou chápány hlavně jako změny politické či ekonomické, přičemž to, co se tehdy stalo, mělo také důsledky společensko-kulturní. Přeoral se celá společenská

struktura, hlavně v tom smyslu, že vznikly nové profese, změnil se způsob práce, také došlo ke změně v konstrukci volného času, změnila se struktura rodiny, tedy vlastně všechno, a to v průběhu jedné generace.

▣ **Jsmo schopni vůbec vědět, v jaké společnosti žijeme?**

▣ Ano, jistá společenská struktura, která tu existovala několik desetiletí, byla za poměrně krátkou dobu zničena. V současné době se dá proto jen těžko mluvit o nějaké ustálené struktuře, o něčem stabilním. Možná se tedy nacházíme v jakémsi temném období. Sám se přimlouvám za to, aby se změny roku 1989 pojímaly širší než pouze jako změny systému politicko-ekonomického. Chybí nám pohled socio-kulturní.

▣ **A nic takového v Polsku není?**

▣ Ale je, jde však o pohledy „bodové“. Něco zahlednou ekonomové, něco například etnografové. Chybí však scelující perspektiva, která by tohle vše umožnila nahlédnout jako jeden složitý proces.

▣ **A máte vy sám nějakou scelující interpretaci těchto jevů?**

▣ Mně osobně se zdá, že hlavním rysem naší doby je rozkouskování času. Jasně předěly mezi různými druhy času ztrácejí na ostroiti. Čas se stává stále kratším a nepředvídatelnějším. Je těžko předpovědět, co se bude dít v nějakém následujícím období, okamžiku. V souvislosti s tím se nám dostává méně a méně klidu, což je podstatou čtenářských praktik. Jsme svědky rozpadu zavedeného vzorce. Tohle pociťujeme v Polsku velmi výrazně. Máme co činit s dvěma tendencemi, jež si odporují. Na jedné straně se pyšníme tím, že po roce 1989 se několikanásobně zvýšilo procento těch, kteří mají vysokoškolské vzdělání, na druhé straně pozorujeme, že neustále klesá počet těch, kteří čtou. Znamená to tolik, že vysokoškolské vzdělání v Polsku ve stále větší míře není východiskem pro vytváření trvalých intelektuálních postojů, ale je pouze formální.

▣ **Vzdělání se pragmatizuje a instrumentalizuje?**

▣ Asi ano. Svědčí o tom i výsledky (nejen) našich výzkumů. Je z nich totiž patrné, že po ukončení jakékoli školy čtení upadá. Končí vzdělání – přestává se číst. Dříve, už od počátku 20. století, v Polsku

platilo, že pokud někdo společensky avansuje, tak to znamená, že si polepšuje nejenom hmotně, ale také intelektuálně, tedy že si osvojuje i patřičné kompetence, zejména pak čtení. Dnes tomu tak není. To znamená, že intelektuální kompetence nejsou mechanismem úspěchu, tedy že na trhu práce ztrácí na ceně. Je možné být intelektuálem, aniž bych cokoli četl. Je možné být ceněným odborníkem, např. jako je lékař či právník, ale zároveň úplným analfabetem v jiných oblastech. Možná, že máme co činit s jevem, který se nazývá „barbarství specializace“. Taky asi musíme vzít v úvahu, že jsme konfrontováni s jinými vzorci autorit a úspěchu.

▣ **S jakými?**

▣ S takzvaným celebritismem.

▣ **To dříve nebylo?**

▣ V jisté míře to bylo vždy, ale dnes k tomu přistupuje i rozpad hierarchie. Nejsem zase takový pamětník, ale soudím, že dříve nebylo tak snadné, aby se student chlubil tím, že obdivuje hvězdy pop-kultury.

▣ **A teď trochu futurologie. Co se stane se čtením a čtenáři tak za deset dvacet let? Řítime se do ještě většího zmatku?**

▣ Je možné předpovědět několik věcí. Lze si představit, že za několik let pro nás nebude tak samozřejmé přemýšlet o knize a čtení bez ohledu na takzvaná nová média. To, jak se tato média budou vyvíjet, je jiná věc. Nepochybně kniha přestane být v představách lidí tištěným kodexem. Bude to text na čtečce, na tabletu, ale také kniha okopírovaná, na což se často zapomíná. Asi to nelze nazvat tak, že se řítíme do společensko-kulturního zmatku.

▣ **Budete něco ve svých výzkumech měnit? Myslím metodu, způsob ptání...**

▣ Jde nám o to, abychom udrželi návaznost na předchozí výzkumy, které se v našem ústavu dělají od začátku 90. let. To proto, aby bylo možné výsledky vzájemně srovnávat. Na druhé straně nechceme, aby naše metody byly vnímány jako něco nenarušitelného. Je třeba měnit nástroje s tím, jak se mění společenská struktura – jednak proto, aby bylo možné reagovat na současné výzvy, jednak abychom postupovali v souladu s tím,

co se děje v sociologickém a antropologickém myšlení. Chceme naše analýzy rozšířit o kvalitativní zkoumání, tedy o takzvané měkké analýzy. Těch je zatím u nás málo. Vyplývá to částečně ze skutečnosti, že naše výzkumy slouží ve značné míře těm, kteří mají vliv na utváření kulturní politiky. A úředníky daleko více přesvědčují čísla a sloupce než kvalitativní analýzy. A také počítáme s mezinárodní spoluprací.

■ Vy sám se zabýváte antropologií čtení. Můžete říct, co konkrétně děláte?

☐ Podle mě antropologická perspektiva představuje daleko více než doplnění klasických (sociologických) výzkumů. Antropologie umožňuje hlubší a více individuální vzhled do lidské zkušenosti. Za-

jímá mě, jak se horizont čtenáře setkává s průzorem textu, tedy jak probíhá hra textu a čtenáře, kdy text je živý pouze tehdy, když funguje v konkrétní zkušenosti konkrétního jedince. Ano, žádná zkušenost není úplně individuální, neboť i ona je přefiltrována přes zkušenost kultury a skupiny. Tohle vše kvantitativní zkoumání nejsou schopna zachytit. U nás v Polsku se pojem „čtenářství“ pojí hlavně s kvantitativními metodami. Antropologie se tedy dotýká především takových témat, jako jsou čtenářské praktiky. Nejvhodnější je tu perspektiva biografická, tedy to, jak se čtení zobrazuje optikou autobiografie. V ní se jedná o interpretace interpretací, neboť čtenář se z tohoto pohledu jeví jako „interpretující stroj“.

Ptal se **JIŘÍ TRÁVNÍČEK** > travnicek@brno.cas.cz

Dr. Roman Chymkowski

polonista a sociolog kultury, absolvent Varšavské univerzity; zabývá se antropologií čtení, od roku 2010 je vedoucím Oddělení čtenářských výzkumů Institutu knihy a čtenářství při Národní knihovně ve Varšavě, zároveň (od roku 2004) působí jako odborný asistent Institutu polské kultury Varšavské univerzity.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE SLAVÍ 120 LET SVÉ EXISTENCE

Historický exkurz

V 19. století, hlavně v jeho druhé polovině, začaly u nás vznikat veřejné knihovny. V roce 1860 získalo knihovnu město Smíchov, o dva roky později Karlín, v roce 1890 města Dejvice a Vršovice. A o rok později byla založena knihovna ve městě Praha. Že se vám to nezdá? Praha měla tehdy jen osm čtvrtí a teprve zákon o Velké Praze z roku 1920 sloučil všechna města a obce kolem Prahy (celkem 38) do jedné aglomerace. Ale to předbíháme.

V 80. letech 19. století sílily tendence na území Prahy vytvořit knihovnu. Usilovala o to řada spolků, z nichž největší váhu mělo memorandum spolků Máj, Umělecké besedy a Svato-

boru z března 1889, podepsané mj. Jaroslavem Vrchlickým, Svatoplukem Čechem, dr. Františkem Ladislavem Riegrem a dalšími. Ale ještě dva roky uběhly, než městská rada ke dni 1. 7. 1891 zřídila Veřejnou obecní knihovnu královského hlavního města Prahy.

Knihovna byla umístěna do budovy bývalé svatováclavské věznice Na Zderaze (dnes tam vede ulice Resslova), ale jen krátce. Než zakotvila na dnešním Mariánském náměstí, stěhovala se ještě třikrát.

Knihovna dostala do vinku 3370 svazků a jejím prvním knihovníkem se stal Jan Paštika, který připravil i administrativu potřebnou k vedení této instituce. Začátky to byly skromné a před hlavním městem se k založení knihovny odhodlaly desítky českých měst a obcí. Praha měla do dohánět.

Antonín Sova

Sídlo knihovny v letech 1894–1903 (Spálená ulice)

Ke konci 19. a začátkem 20. století došlo ke dvěma významným událostem. Roku 1898 byl jmenován Antonín Sova prvním ředitelem knihovny a v roce 1903 se instituce přestěhovala na Mariánské náměstí, do domu ve vnitrobloku, asi na místo, kde stojí nyní zadní trakt budovy Městské knihovny v Praze (dále jen MKP). A protože už při stěhování do tohoto domu měla knihovna asi 50 000 svazků, vystal před A. Sovou nejdůležitější úkol jeho knihovnické kariéry: zajistit pro čtenáře, knihy a zaměstnance nový dům. Nutno hned konstatovat, že kvůli okolnostem (včetně první světové války) se to Sovovi nezdařilo.

Pomohla až Pražská městská pojišťovna, která přišla v roce 1923 s návrhem postavit knihovně k desátému výročí vzniku Československé republiky novou budovu. Události pak nabraly neuvěřitelně rychlý spád. To už ale byl ředitelem (od roku 1920) dr. Jan Thon, který připravil stavební program, a magistrát na jeho základě oslovil pět architektů, aby předložili architektonické řešení nové knihovny na Mariánském náměstí. Vyhrál architekt František Roith a za čtyři roky bylo hotovo – 25. října 1928 byla budova slavnostně předána pražskému primátorovi dr. Antonínu Baxovi.

Hodnocení světové knihovnické veřejnosti bylo jednoznačné: špičková knihovna. (A to ještě o rok později – prakticky za jeden rok – byla postavena druhá pražská knihovna na Vinohradech v Korunní ulici.)

Nyní šlo o to: síly, které odčerpávaly dvě stavby, věnovat už jen knihovnickým činnostem. První nedoceněný úspěch byl zaznamenán v novém dětském oddělení, kde Jaroslav Frey zavedl prvně v Československu volný vý-

běr – podle jeho vzpomínek to mělo být těsně před tím, než 1. 8. 1930 uvedl do chodu volný výběr Gustav Vítek v Polné na Jihlavsku. Nová budova umožňovala i další činnosti, především výstavní a akce ve dvou sálech. Byla zřízena slepecká knihovna. Vylepšení knihovnického zázemí dovolilo zdokonalit i publikační činnost (začal vycházet časopis *Knihy a čtenáři* – i když až v roce 1937) a zásobování poboček, pro které ústředí nakupovalo a zpracovávalo všechny novinky. Knihovní síť se stabilizovala – tvořilo ji 50 poboček.

MKP tak bezesporu díky své činnosti i budově zaujímá na konci 30. let přední postavení nejen v českém knihovnictví. V roce 1938 si půjčilo 1 890 859 knih celkem 48 550 čtenářů. Ještě v dubnu 1939 předala (opět) Pražská městská pojišťovna MKP pojízdnou knihovnu, první v Československu, ale už za rok byl autobus zrekvírován pro německou brannou moc – jako by to bylo předznamenáním těžkých okupačních let.

Interiér ve staré budově

Po roce 1945 nastává nový vzestup činnosti v síti pražských veřejných knihoven, poznamenaný ovšem čím dál více politickými vlivy. Bylo vyřazeno více než sto tisíc knih, odvolán ředitel Jan Thon (ten byl odvolán už podruhé, prvně na začátku okupace), došlo k řadě dalších kadrových změn atd.

Činnost knihovny přesto nabírala na síle a získávala stále širší ráz, oslovující více a více Pražanů. Byl obnoven provoz bibliobusu, ale největším úspěchem 50. a 60. let byly literární večery, divadelní matiné a večery poezie, na je-

jichž začátku stál pozdější ředitel knihovny dr. Rudolf Málek. Byly navázány vztahy s řadou zahraničních, a to i západních knihoven. Vyvrcholením činnosti na mezinárodním poli bylo Mezinárodní sympozium velkoměstských knihoven, jehož bezprostředním výsledkem bylo založení organizace velkoměstských knihoven Intamel, která, i když v jiné podobě, funguje dosud (poslední jednání proběhlo před pár měsíci v New Yorku).

Na půdě MKP byl iniciován i vznik další organizace – bouřlivé jednání v březnu 1968 vyvolalo v život myšlenku obnovit po dvaceti letech spolkový knihovnický život – sjezd Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR konaný v této knihovně v prosinci 1968 tuto myšlenku naplnil.

Sedmdesátá léta znamenala v období normalizace opět krok zpět. Byla zastavena jen pár let trvající úspěšná mezinárodní spolupráce (zůstaly prakticky jen styky s NDR a Maďarskem), vznikly nové seznamy politicky nevhodné literatury a došlo k celkové stagnaci, ze které se knihovna vymanila až koncem desetiletí.

Do proměny sítě pražských veřejných knihoven začal pronikat nový prvek – výstavba poboček. Prvá byla v Břevnově, a až do roku 1991, kdy tato činnost na dlouhou dobu ustala, bylo postaveno „na míru“ činnosti knihoven více než dvacet poboček. Proměny sítě byly ale vyvolány i z vnějšku – dvěma legislativními rozšířeními hranic Prahy, které znamenaly zvětšení města o desítky dalších obcí, a tím i zvětšení sítě. V roce 1975 tak tvoří síť pražských veřejných knihoven (bez připojených místních knihoven) ústřední knihovna, deset obvodních knihoven se 63 odděleními a dva bibliobusy. MKP má 2 116 030 svazků a 141 766 čtenářů, kteří si půjčili 5 170 381 knihovních jednotek. Bylo uspořádáno 2855 pořadů pro 112 521 návštěvníků.

Automatizace knihovnických procesů začala v roce 1982, aby vyvrcholila po 16 letech spuštěním vlastního a velmi přívětivého softwaru Koniáš. A možná, že je MKP jedinou knihovnou na světě, která má svůj zcela vlastní knihovnický program.

Mezitím v roce 1991 oslavila MKP důstojně svých sto let, jednak mezinárodním setkáním knihovníků, jednak otevřením své největší po-

bočky v Lužinách v Jihozápadním Městě. MKP měla v tomto roce ve svém fondu 2 293 037 knihovních jednotek a 149 157 zapsaných čtenářů, kteří si vypůjčili celkem 4 852 818 svazků. Celkem knihovna ve svém jubilejním roce zaznamenala 1 284 404 návštěvníků.

Foto archiv knihovny

Po roce 1989 se knihovna musela rychle zorientovat v nových podmínkách. Byla nastartována optimalizace sítě, která s sebou nesla zánik i vznik poboček – zjednodušeně se dá říci, že na jednu novou pobočku zanikají dvě staré. Lužinská knihovna byla po pobočkách na Opatově a v Bohnicích třetí velkou pobočkou (přes tisíc m²) v síti. Připomínám i to, že na začátku 90. let byla zcela dokončena pobočka Háje, začala se stavět pobočka Chodov a byla vyprojektována ještě celá řada dalších poboček včetně nové obvodní knihovny Nové Butovice (s plochou přes 3000 m²). Změněné společenské podmínky přinesly nové směry v rozvoji systému pražských veřejných knihoven a znamenaly ukončení uvedených plánů.

Od roku 1998, kdy vznikla v síti první automatizovaná knihovna v ústředí na Mariánském náměstí, byly do konce roku 2010 zrekonstruovány všechny pobočky a vybaveny novým zařízením a výpočetní technikou, která umožňovala s využitím softwaru Koniáš vytvořit skutečnou knihovní síť přívětivou vůči čtenářům.

Následný úspěšný rozvoj jde nejjednodušeji doložit statisticky několika čísly: prvně knihovna překročila hranici pěti milionů výpůjček v roce 1992, ale jen v tomto roce, znovu až v roce 1998, rok poté byla překonána šestimilionová hranice a v letech 2003–2005 i sedmimilionová. V dalších letech si čtenáři, kterých má MKP evidováno mezi 165 000 až 180 000 (kolem 16 % z počtu obyvatel), půjčují pravidelně více než 6 800 000 knih a dalších artefaktů.

LADISLAV KURKA > ladislav.kurka@mlp.cz

Knihovna v novém tisíciletí

První část příspěvku přibližující historii Městské knihovny v Praze skončila kolem roku 1998. Tedy roku, kdy byla po rekonstrukci otevřena první automatizovaná knihovna naší sítě, a to Ústřední knihovna na Mariánském náměstí. Historická budova navržená architektem Františkem Roithem byla knihovně slavnostně předána v roce 1928. Stavební plán měl „na svědomí“ tehdejší ředitel Knihovny hl. města Prahy dr. Jan Thon, jehož cílem bylo vystavět v centru města důstojnou budovu knihovny, která by byla nejen půjčovnou knih, ale také kulturním centrem a reprezentačním prostorem. Proto ji vybavil multifunkčními sály, prostorem pro galerii, divadlem, čítárnou, studovnou a primátorskou rezidencí. Že tato ředitelská vize byla nadčasová, dokazuje i to, že vše vyjmenované najdete v domě s číslem orientačním 1 i v roce 2011. Ale zpět od vizi let dvacátých k nedávné minulosti i současnosti Městské knihovny v Praze.

Doba automatizovaná

Automatizace knihovnických procesů propukla v Městské knihovně v Praze naplno po roce 1998. A tak k 31. prosinci 2000 půjčovalo knihy pomocí AKS Koniáš pět poboček, ke stejnému datu v roce 2001 jich bylo devět, v roce 2005 už 25, o dva roky později 36. V roce 2008 jsme do sítě připojili i pojízdné knihovny a kompletně automatizovaný provoz získala síť poboček Městské knihovny v Praze v roce 2009. Čtenáři tím obdrželi jednoznačnou výhodu v podobě kompletní dostupnosti s jedním čtenářským průkazem a čtenářským kontem.

Knihovna pak mohla začít realizovat výzvu v podobě služby, která by umožnila čtenářům vrátit knihu půjčenou v kterékoli pobočce kdekoli jinde v síti. Povedlo se, a služba „vracení všude“ byla spuštěna v prosinci 2009.

Automatizace šla vždy ruku v ruce se zpřístupněním veřejného internetu (počítačové stanice, pak i wi-fi) a někdy také s rekonstrukcí či částečnou revitalizací pobočky. Teď, více než deset let po prvních automatizacích, se k těmto

knihovnám znovu vracíme, hodnotíme jejich dosavadní provoz a měníme to, co už zastaralo nebo se neosvědčilo.

Knihovna nebo obývací?

Každý prováděcí projekt rekonstrukce či revitalizace měl a má za cíl zpříjemnit prostředí pro čtenáře, zlepšit zázemí pro knihovníky a vnést do prostoru půjčovny prvky, které z ní udělají místo, kde se bude líbit dětem i dospělým. Povedených rekonstrukcí je v síti hned ně-

Foto Petr Macháček

kolik – například pobočka Smíchov v industriálně-secesní budově původní smíchovské tržnice či konstruktivistická Korunní v budově speciálně pro knihovnu postavené. Ale hezké knihovny teď najdete i v bývalých objektech občanské vybavenosti velkých sídlištních celků – Opatov, Spořilov, Ládví, Krč, nebo v prostorách ve škole přizpůsobených pro knihovnu – pobočka Chodov. Trend měnit knihovnu na „prodloužený obývací koutek města“ je pak ještě více viditelný v pobočkách otevřených v loňském roce – Dům čtení ve Vršovicích, Stodůlka a Hostivař už mají v rámci svého standardního vybavení křesílka, váleci pytle, přebalovací pultry...

Co nás od roku 2000 také potkalo...

● Velká voda – 2002

Voda zaplavila Prahu v létě roku 2002, a nevyhnula se ani knihovnám. Jedinečný fond Hudebního oddělení Ústřední knihovny se podařilo na poslední chvíli zachránit, ale pod vodou se ocitly kromě sálů v suterénu Ústřední knihovny i pobočky Karlín a Holešovice. Právě v Holešovicích byly naneštěstí uloženy také vzácné tisky Městské knihovny v Praze. Tento fond byl bohužel povodní zničený kompletně, a to včetně

Foto Petr Macháček

ně tisku nejvýznamnějšího – *Pražské bible* z roku 1488. Ona i další tisky byly po opadnutí vody vyzvednuty z bahna, očištěny, zamraženy a pak postupně ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky vysušovány a restaurovány. Cestu exempláře *Pražské bible*

z fondu MKP dějinami popisuje kniha *Příběh Pražské bible*, která vyšla k letošnému 120. výročí knihovny a kterou ještě do konce roku plánujeme zpřístupnit i v podobě e-knihy.

Nové logo – 2004

Značku jsme se rozhodli změnit v roce 2004, a posunout tak možnosti jejího využití a zároveň vnímání knihovny veřejností. Zadání zpracovat návrh nového loga pro MKP dostali tehdejší studenti VŠUP. Soutěž svým návrhem vyhrál Libor Jelínek a čas ukázal, že v jednoduchosti je krása, a že logo snese třeba i výroční úpravu v podobě parníku grafika a kreslíře Václava Šlajcha. Více o logu MKP se můžete dočíst ve *Čtenáři* č. 7–8/2010.

E-knihovna – 2009

Prvním vydavatelským počinem Městské knihovny v Praze v oblasti e-knih bylo kompletní dílo Karla Čapka zpřístupněné v sedmi různých formátech pro různorodé typy zařízení. Teď už mají e-knihy z naší produkce svoji vlastní obálku, veřejnou licenci typu „uveď autora – nevyužívej dílo ke komerčním účelům – zachovej licenci“, a je jich přes 190. Kompletní přístup k e-knihovně je na webové adrese www.e-knihovna.cz, kde čtenáři najdou seznam všech projektových stránek (Pohádky, Sherlock Holmes, K. H. Mácha, Božena Němcová) i odkaz na seznam e-knih v on-line katalogu.

Enterprise search a FRBR – 2010

Nové vyhledávání i změny v identifikačním popisu byly zavedeny v souvislosti s proměnou webových stránek MKP. On-line katalog byl obohacen o agregace typu *Dílo a Autor*. Na

zobrazení *Vyjádření* stále pracujeme a zpřístupníme jej v příštím roce. Radosti nového vyhledávání si můžete vyzkoušet na www.mlp.cz > on-line katalog.

Knihovna v roce svých 120. narozenin

Střed pražského literárního dění

Praha město literatury je projekt, který má podpořit literární dění v hlavním městě. Jeho realizaci schválila a finančně podpořila Rada hlavního města Prahy a jeho koordinací pověřila Městskou knihovnu v Praze. Jako první vlašťovka se v ulicích objevily plakáty, následované dalšími aktivitami, které literaturu zviditelní přímo v ulicích – Literární stezky, Praha promlouvá, Kniha pro sochu. Kampaň má za cíl nejen zviditelnit pražskou literaturu, ale také podpořit podání přihlášky do UNESCO k získání titulu Kreativní město literatury. (O tomto projektu více v příštím čísle *Čtenáře* – pozn. red.)

120: vylodění ve Smečkách

Výstava k 120. výročí byla otevřena pro veřejnost 5. října v Galerii Smečky. Vystaven je průřez toho nejlepšího z našich fondů – od nejstaršího tisku Městské knihovny v Praze – *Pražské bible* z roku 1488 přes perličky z oblasti hudby, divadla, výtvarného umění až k nejnověji vydaným e-knihám. Výstavu oživí soutěžní cesta po vitrínách pro děti i dospělé, literární výroční parník od grafika Václava Šlajcha, výroční razítko, čtenářský koutek nebo výtvarná dílna. Partnery výstavy jsou Pražská plynárenská, a. s., a Dopravní podnik hl. m. Prahy.

Kromě toho chystáme také rozvoj služeb, které přiblíží knihy k jejich čtenářům (převoz titulů z pobočky na pobočku), ve spolupráci s nakladatelstvím Academia zpřístupníme žádané tituly z jejich produkce ve formátu e-knih přímo v knihovnách, spuštěn by měl být další tematický projekt e-knihovny – stránka *Praha a její dcery* ke stejnojmenné výstavě Muzea hl. města Prahy a také portál pro studenty *Knížky nejen do školy*.

Co dodat závěrem? Snad jen to, že 120 let Městské knihovně v Praze prostě sluší...

LENKA HANZLÍKOVÁ > lenka.hanzlikova@mlp.cz

DNES SE PŘEDSTAVUJE KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Královéhradecký kraj leží v severovýchodní části Čech. Hranici kraje tvoří z více než jedné třetiny státní hranice s Polskem v délce asi 208 km. Dále sousedí s kraji Libereckým, Pardubickým a Středočeským. Krajská metropole Hradec Králové je od hlavního města Prahy vzdálená 112 km. Na severu a severovýchodě se rozkládají Krkonoše a Orlické hory, které na jihu přecházejí do úrodné Polabské nížiny.

Geologicky zajímavý je i Broumovský výběžek, kde příroda vytvořila rozsáhlá skalní města – Teplické a Adršpašské skály, Broumovské stěny, Křížový vrch a Ostaš. Tato oblast také patří mezi nejvydatnější a nejkvalitnější zásobárny pitné vody v České republice. Hlavním vodním tokem kraje je Labe se svými přítoky (Úpa, Metuje, Cidlina, Orlice). Nejvyšším vrcholem Krkonoš a zároveň nejvyšší horou celé republiky je Sněžka (1602 m n. m.).

Území kraje je tvořeno pěti okresy: Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov. Rozlohou 4759 km² zaujímá Královéhradecký kraj šest procent rozlohy České republiky. Významný je podíl zemědělské půdy a lesních pozemků.

Na území kraje je celkem 448 obcí, z nichž 48 má statut města a dalších 10 statut městysu. Statutární město Hradec Králové má téměř 100 000 obyvatel, druhým největším městem kraje je Trutnov s více než 30 000 obyvateli. Podíl populace žijící v malých obcích do 500 obyvatel tvoří asi osminu obyvatel kraje (nejvíce malých obcí se nachází na Jičínsku). Národní park Krkonoše a chráněné krajinné oblasti Broumovsko, Orlické hory a Český ráj jsou významnými středisky cestovního ruchu.

V posledních letech se rozvíjí mnoho forem příhraniční spolupráce. Jednou z nich je Euroregion Glacensis na polsko-českém příhraničním území. Velký rozmach také zaznamenaly dobrovolné svazky obcí (mikroregiony), v nichž se obce sdružují za účelem rozvoje svých území. Aktivní zapojení knihoven je zřejmé v mikroregionu Urbanická brázda <http://www.urbanicko.cz>.

Regionální funkce knihoven v Královéhradeckém kraji

Výkon regionálních funkcí (dále RF) v knihovnách Královéhradeckého kraje má za cíl napomáhat rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb, postupně vyrovnávat jejich úroveň na území celého kraje a podporovat spolupráci a koordinaci činnosti knihoven. Základním dokumentem pro budování celokrajské knihovnicko-informační sítě je kromě knihovního zákona *Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR k zajištění výkonu regionálních funkcí*

knihoven a jejich koordinaci na území České republiky z 12. 1. 2005.

Dalšími dokumenty rozvoje knihovnictví v kraji jsou *Koncepce rozvoje a spolupráce knihoven Královéhradeckého kraje na období 2003–2005 s výhledem do roku 2008* a následně dokument *Veřejné knihovny Královéhradeckého kraje – koncepce rozvoje a spolupráce na období 2009–2013*, které Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové jako krajská knihovna

sestavila a předložila Krajskému úřadu Královéhradeckého kraje.

Stanovené úkoly sledují celostátně platné cíle a efektivní využívání finančních prostředků z dotace. Realizované služby směřují k zajištění dostupnosti a dobré kvality veřejných knihovnických a informačních služeb v malých obcích. Pozornost je věnována využívání internetu v knihovnách, profesnímu vzdělávání knihovníků a zlepšení informovanosti veřejnosti o službách knihoven.

SÍŤ VEŘEJNÝCH KNIHOVEN V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

Funkci krajské knihovny vykonává Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, která od roku 2008 sídlí v nové moderní budově. Knihovnická činnost v našem kraji má dlouholetou tradici a knihovny mají bohaté fondy. Vazby mezi knihovnami a vzájemná spolupráce jsou v jednotlivých oblastech rozličné. Na území okresů Hradec Králové a Náchod přetrvává střediskový systém a kromě pověřené knihovny v bývalém okresním městě se formou nákupu služeb a budováním výměnných fondů zapojují i městské knihovny. Další pověřené knihovny v Jičíně a Trutnově zvolily systém obsluhy z jednoho místa a veškeré činnosti zajišťuje pouze pověřená knihovna. Nejsložitější je situace na území okresu Rychnov nad Kněžnou. V průběhu transformací knihoven na počátku 90. let minulého století se bývalá okresní knihovna stala Městskou knihovnou a vazby mezi knihovnami byly zpřetrhány. Pověřenou knihovnou se kromě knihovny v Rychnově nad Kněžnou proto stala i Městská knihovna v Kostelci nad Orlicí. Na činnostech, které se postupně rozvíjely, se podílejí pracovnice těchto knihoven. V roce 2007 vzniklo detašované pracoviště v Městské knihovně v Dobrušce.

Obsluhovanými knihovnami jsou základní knihovny zaregistrované v evidenci Ministerstva kultury ČR a některé odborné knihovny, zvláště knihovny muzeí, ale i informační pracoviště výzkumných ústavů, škol a další.

Zajímavostí je i organizační postavení knihoven – Městská knihovna v Náchodě působí jako o. p. s. (obecně prospěšná společnost) a Městská knihovna v Rychnově nad Kněžnou je součástí společnosti Kultura Rychnov nad Kněžnou, s r. o. (spol. s ručením omezeným).

Pověřená knihovna /oblast	Počet střediskových knihoven	Počet obsluhovaných knihoven	Počet dalších odborných knihoven
Hradec Králové	6	99	9
Jičín	–	74	2
Náchod	4	74	4
Rychnov nad Kněžnou	3	57	2
Kostelec nad Orlicí	1	29	1
Trutnov	–	58	6

KNIHOVNY V NOVÝCH PROSTORÁCH S MODERNÍ TECHNIKOU

Významnými událostmi, které by se bez fungování RF neuskutečnily, bylo znovuotevření nefunkčních obecních knihoven, přestěhování knihoven do nových prostor a větší zviditelnění knihoven jako kulturních, vzdělávacích a komunitních míst ve městech i obcích.

S nástupem počítačů a nových technologií je třeba knihovnický proškolení. Významnou kapitolou jsou on-line služby v knihovnách, internet, vlastní webové stránky, on-line katalogy. Automatizované knihovní systémy (LANius/Clavius, KPwin, KPwinSQL) jsou již samozřejmostí. V posledních letech jsou knihovny v obcích připojovány k regionálním knihovním systémům (Clavius-REKS, Verbis). Je to příklad efektivní spolupráce, která zaručuje jednoduchou obsluhu, bezpečnost dat, automatické zálohování, snadné provádění revizí aj.

LIDÉ, SPOLKY, SMLOUVY A ČINNOSTI

O zajištění výkonu RF v knihovnách se stará 17 pracovníků, bez jejichž osobního nasazení, neúnavné práce, návštěv, konzultací, pomoci s revizemi a aktualizacemi fondů i stěhování knihoven by knihovny nedosahovaly potřebné úrovně. Svědčí o tom i každoroční nominace na ocenění Knihovna roku, knihovnický počín nebo krajské ocenění Knihovnik/knihovnice Královéhradeckého kraje.

Regionální organizace SKIP (Svaz knihovníků a informačních pracovníků) povzbuzuje knihovnický, umožňuje setkání a dodává optimismus. Pořádání exkurzí, víkendových setkání, podíl na seminářích a akcích vešly v povědomí i mimo region, zvláště v oblasti práce s dětmi v knihovnách.

Krajská knihovna uzavírá každoročně smlouvy s pověřenými knihovnami o přenesení výkonu regionálních funkcí. Součástí smlouvy je i upřesnění úkolů stanovených pro konkrétní rok. Poradenská a konzultační činnost patří k nejvyhledávanějším službám, osobní návštěvy v knihovnách jsou účinným nástrojem pro zvyšování kvality knihovnické práce. Významným zdrojem praktických rad pro veřejné knihovny je regionální knihovnický zpravodaj *U nás*. Pravidelné sestavování výkazů o činnosti knihovny je zdrojem pro další analýzy a jednání se zřizovateli knihoven. Vyhodnocují se standardy, knihovny se zapojují do benchmarkingu a provádějí průzkumy spokojenosti. Témata knihovnického vzdělávání jsou zaměřena nejenom na využívání moderních technologií zavádění novinek do knihoven. Krajská knihovna pořádá základní knihovnické kurzy a je spoluorganizátorem inovačních knihovnických kurzů. Účastní se projektu Unie zaměstnavatelských svazů ČR Zvýšení adaptability zaměstnanců působících v sekci kultura.

NEZBYTNÉ FINANCE

Bezproblémové fungování knihoven je závislé na odpovídajícím finančním zabezpečení. Krajská dotace na výkon RF, státní dotační tituly VISK na potřebné technické vybavení a fungování regionálních knihovních systémů, prostředky na zajištění přístupu na internet a v neposlední řadě i evropské projekty pro rekonstrukci prostorů a techniku jsou významnými a nezbytnými finančními zdroji.

Regionální funkce jsou důležitou součástí knihovnictví. Bez profesionální pomoci by řada knihoven v malých obcích zanikla nebo nemohla služby plně zajistit. Finanční prostředky na nákup dokumentů do výměnných fondů, možnosti státních dotací na pořízení a obnovu technických zařízení, na připojení k internetu jsou pomocí v zachování a udržení kulturního života v obcích.

LITERÁRNÍ TRADICE VÝCHODNÍCH ČECH

Na území východních Čech se narodilo a působilo mnoho českých spisovatelů. Snad nejvíce je kraj spojen se jménem spisovatelky Boženy Němcové. Stopy jejího působení a místa dějů v její tvorbě nalezneme v České Skalici, Ratibořicích a Babiččině údolí, také ve Chvalkovicích, Červeném Kostelci

a dalších místech. Muzeum Boženy Němcové a areál Barunčiny školy v České Skalici připravují každoročně pro veřejnost zajímavé akce.

Se vzpomínkami na Karla, Josefa a Helenu Čapkovi se setkáme nejenom v Malých Svatoňovicích na Trutnovsku, kde je zpřístupněno Muzeum bratří Čapků, ale i v Hronově a Úpici. Zájemci se mohou vydat i místy děje čapkovských pohádek nebo se účastnit akcí v rámci literárního festivalu Studánecká Čapkiana.

Alois Jirásek je také východočeským rodákem z Hronova a na četných místech kraje se odehrávají i děje jeho literární tvorby. Významnou postavou je i jičínský rodák Josef Štefan Kubín, který svým následovníkům odkázal velkou pokladnici pohádek a sbírku lidové slovesnosti.

Zpřístupněny jsou i některé rodné domky spisovatelů – Aloise Jirásky v Hronově na Náchodsku, Karla Jaromíra Erbena v Miletíně na Jičínsku, Václava Hanky v Hoříněvsi na Hradecku. Své malé muzeum má spisovatel a učitel Eduard Štorch v Ostroměři na Jičínsku. Doporučit lze i památník Karla Poláčka a obnovenou synagogu v Rychnově nad Kněžnou a ve městě určitě nepřehlédnete i nedávno instalované sochy představitelů díla *Bylo nás pět* v životní velikosti. Archiv básníka Fráni Šrámka je v jeho rodné Sobotce na Jičínsku.

Rodáků by bylo jistě více, a to i z jiných odvětví kultury. A nelze nezpomenout na spisovatele Václava Čtvrťka, který je spojen s Jičínem, ačkoliv zde prožil jen několik dětských let. Postavičky ztvárněné výtvarníkem Radkem Pilařem k městu již neodlučně patří a zvláště letos, kdy si připomínáme 100. výročí narození spisovatele. V kraji východních Čech rádi pobývají a inspiraci hledají i současní spisovatelé – za všechny jmenujme Marii Kubátovou, autorku známých pohádek o Krakonošovi a dalších krkonošských poudaček, která žije v krkonošském Vrchlábí.

Úcta k literární tradici kraje se projevuje i v názvech knihoven pojmenovaných po osobnostech: Heldova městská knihovna je v Třebouchovicích pod Orebem na Královéhradecku, Knihovna Fráni Šrámka je v Sobotce, jméno Egona Hostovského nese městská knihovna v Hronově, Knihovna Eduarda Štorcha je v Ostroměři a Štolbova městská knihovna je v Nechanicích (Královéhradecko). Městská knihovna ve Dvoře Králové nad Labem (Trutnovsko) má v názvu jméno literárního a čtenářského spolku Slavoj. V Dobrušce na Rychnovsku zase nezapomí-

Královéhradecká regionální abeceda

nají na svého rodáka Františka Ladislava Heka (Věka), jeho socha stojí na náměstí, prosazení jména do názvu knihovny se však nepodařilo. Několik let působení ve východočeských městech znamená u spisovatelky a kuchařky Magdaleny Dobromily Rettigové. Čestný název Knihovna Václava Čtvrtka nese jičínská knihovna od roku 2006 a odhalení pamětní desky se osobně účastnili i příbuzní jak spisovatele Václava Čtvrtka, tak výtvarníka Radka Pilaře. Jméno spisovatele je i v názvu obecní knihovny – Knihovna Stanislava Rudolfa je ve Svatojánském Újezdu na Jičínku (94 obyvatel). Pohádkovou vílu zase najdete v Knihovně u Mokřinky v obci Mokré na Rychnovsku. (147 obyvatel).

Knihovny propagují regionální literaturu a její autory a zároveň se zabývají i jejím vydáváním, výčet by byl jistě obsáhlý. Městská knihovna v Červeném Kostelci na Náchodsku se aktivně podílí na přípravě a vydávání vlastivědného sborníku kraje Aloise Jiráka, Boženy Němcové a bratří Čapků *Rodným krajem*. Vedoucí městské knihovny v Broumově se dlouhodobě věnuje literárnímu místopisu Náchodska a Broumovska a spolupracuje i s kolegy z polských knihoven za hranicemi (*Broumovsko & literatura: kapitoly z literárního místopisu. Regionální literatura z obou stran hranice*). Literární místopis vydala náchodská městská knihovna i Knihovna města Hradce Králové, která také vydala zajímavou publikaci o studentských letech Karla Čapka v Hradci Králové *Hradecký stříbrný vítr: studentský spolek Mansarda*. Několika tituly zajímavých literárních příruček se může pochlubit Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně – *Okolo Řáholce, Samotářská dcera Boženy Němcové Theodora* a jiné. Rychnovská knihovna se zase zaměřila na významné osobnosti české kinematografie a významné osobnosti spojené s městem – *JUDr. Josef Kalis, Michal Silorád Patřka, Příspěvek k vojenské historii města Rychnova n. Kn., Pověsti a památnosti Rychnova nad Kněžnou*.

Knihy místních pověstí i regionálních pokrmů sestavila a vydala Městská knihovna Slavoj ze Dvora Králové. Městská knihovna v Novém Městě nad Metují spolu s Městským muzeem se podílejí na vydávání publikací o významných osobnostech v edici Kulturní tradice Novoměstska. Knihovny se podílely i na akcích a publikacích ke stému výročí vydání *Babičky* nebo *Kytice*. Pravidelné příspěvky a tematicky zaměřené bibliografie přináší historický sborník pro poučenou veřejnost *Královéhradecko*.

V některých knihovnách si půdu k působení našly literární a čtenářské spolky a pravidelně se pořádají literární soutěže. LIS – Literární spolek Jičínka při Knihovně Václava Čtvrtka působí přes dvacet let a tvorbu regionálních autorů představuje almanach *Sedm střípků duhy*. Oblibu si získaly literární vycházky pořádané pracovníky knihoven – v Náchodě *Po stopách Dannyho Smiřického* a v Rychnově nad Kněžnou *Po stopách Karla Poláčka*.

Oblast východních Čech je také známá pořádáním festivalů a přehlídek. Nejdelší tradici má přehlídka ochotnického divadla *Jiráskův Hronov* (letos to bude již 81. ročník), více než padesátiletou historii má festival českého jazyka a literatury *Šrámkova Sobotka*. Divadelní festival *Poláčkovo léto* v Rychnově nad Kněžnou se koná na počest spisovatele, novináře a humoristy. Pro mladé je určen festival studentské tvořivosti s přehlídkou jazzu *Náchodská prima sezóna*. Hlavně pobavení má za cíl festival české filmové a televizní komedie *Novoměstský hrnc smíchu* (33. ročník) v Novém Městě nad Metují. A pro děti a všechny, kdo se stále cítí dětmi, je určen tradiční festival *Jičín – město pohádky* s bohatým programem vždy v prvním zářijovém týdnu. Letošní 21. ročník měl hlavní motto *Tanec v pohádce*.

Nabídka je bohatá, neváhejte a „přijďte pobejt“.

ALENA SOUČKOVÁ > alena.souckova@svkhk.cz

DO ČÍSLA přispěli

- **PhDr. Ivana Anděrová** – Praha ● **Mgr. Rozálie Cenigová** – Slovenská pedagogická knihovna v Bratislavě
- **Lenka Hanzlíková** – Městská knihovna v Praze ● **PhDr. Václava Horčáková** – Historický ústav AV ČR, v. v. i., Praha
- **PhDr. Jiřina Kádnerová** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ● **Zuzana Kubáňová** – Místní knihovna Podolí
- **PhDr. Ladislav Kurka** – Praha ● **Mgr. Jaroslava Maršíková** – Městská knihovna v Trutnově
- **Miloslava Najmanová** – Knihovna Václava Štecha ve Slaném ● **Eva Semrádová** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
- **PhDr. Alena Součková** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové ● **Prof. PhDr. Jiří Trávníček, M. A.** – Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Brno

Dokumenty

Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR, koncepce rozvoje, smlouvy mezi krajskou a pověřenými knihovnami, v našem kraji navíc každým rokem doplněné o soupis aktuálních úkolů pro pověřené knihovny, prostě systém a formulace priorit.

Evidence

Evidence knihoven na MK ČR vedla v některých obcích k zamyšlení, zda knihovnu mají možnost provozovat či zda ji vůbec chtějí. Do systému regionálních služeb se tedy dostaly jen fungující, živé knihovny, ty dlouhodobě uzavřené byly zrušeny, ale také máme knihovny znovuzrozené. V Královéhradeckém kraji nyní nabízí knihovnické služby šest pověřených knihoven a krajská knihovna, 43 profesionálních a 321 neprofesionálních knihoven.

Finance

Základní pilíř pro fungování regionálních funkcí, stejně jako u každého jiného podnikání. Škrty v rozpočtu v roce 2010 se okamžitě projeví ve výkonnosti systému, hlavně tam, kde se peníze nedají nahradit obětavostí a zájmem lidí, např. u nákupu knihovnických fondů.

Hodnocení

V které oblasti dosahuje knihovna dobrých výsledků a kde zaostává? Pracuje efektivně? Zhodnocení výkonů knihovny na základě statistických dat a pomocí sledování spokojenosti uživatelů (průzkumy spokojenosti jsou sledovaným tématem v rámci smluv o regionálních funkcích již druhý rok), to jsou základní pomůcky pro rozhodování o dalším rozvoji knihovny, někdy i pro obhájení její existence. Každým rokem se objevují na stolech našich metodiků žádosti o porovnávací analýzy, publikujeme žebříčky knihoven s nejvyššími výkony, sledujeme plnění standardů VKIS. Do benchmarkingu je zapojeno 20 knihoven.

Internet

Zapojení do Projektu internetizace knihoven (PIK) a výzev Strukturálních fondů EU ani plošné vzdělávání knihovníků v počítačové gramotnosti by se v minulých letech bez koordinační funkce regionál-

Z bohatého souboru pojmů, které má knihovnický spojené se světem regionálních služeb (a určitě nejen v našem kraji), vyberme podle abecedy například tyto...

Aktualizace

Vyřadit staré a nabídnout nové, aktualizace fondů, ale také aktualizace služeb či modernizace prostor a technik, to je cíl regionálních služeb. V Královéhradeckém kraji, kde máme 58 % knihoven v obcích do 500 obyvatel, jsou často jedinou cestou, kudy proudí do malé knihovny aktuální fondy, praktická pomoc při revizích, podněty k novým službám.

Budovy

Koncept „knihovna bez zdí“, virtuální knihovna nebo bibliobus v Česku těžko zvítězí nad zastřešeným prostorem, takže bez budovy či místnosti s funkčním, estetickým interiérem nevznikne dobrá knihovna. Počet knihoven, které za posledních deset let prošly rekonstrukcí, přestěhovaly se do lepšího nebo alespoň modernizovaly interiér, je velký, dříve nevidaný (a to nikde není peněz nazbyt). Poradenství, někdy i praktická pomoc v rámci regionálních služeb bývá důležitou etapou přípravy i realizace takových akcí: jednání metodiček na obecním úřadě, praktická pomoc s vyplněním žádosti o dotaci, rady k nákupu zařízení interiéru nebo sjednání návštěvy ke sbírání zkušeností v jiných knihovnách i konkrétní práce na „zabydlení“ nového prostoru.

Cirkulace

Krajem ročně putuje více než 100 tisíc knih, každá obslužená knihovna tak dostane díky tomu na regál v průměru 300 nových titulů ročně. Myšlenku cirkulace jsme podědili z minulého století, ale zatím není ničím překonána, o výměnu souborů knih má každoročně zájem 90 % vesnických knihoven našeho regionu. Aktivnější knihovníci oceňují možnost vybrat si tituly do výměnného souboru, dávají návrhy k akvizici, v poslední době se ptají po dětské literatuře, zřejmě v souvislosti se stěhováním mladých rodin na vesnice.

ních pracovišť neobešlo. A aktuální stav státního financování internetizace naznačuje, že připojení knihoven k internetu stále není věc vyřešená. Na počadu dne je automatizace vesnických knihoven (budování regionálního knihovnického systému za pomoci pověřené knihovny letos završí okres Trutnov, intenzivně se buduje i v okresech Jičín a Rychnov nad Kněžnou).

Jak

To je snad nejčastější otázka na metodika. Poradte, jak vyplnit, zařadit, získat, objednat, jak připravit besedu, jak to dělají jinde, jak vystavit na web, jak podat žádost o grant... V našem regionu je odborné poradenství trvale nejžádanější službou regionálních funkcí, ročně ji využije 99 % obsluhovaných knihoven.

Komunikace

Také koordinace, spolupráce, sdílení zkušeností, ale zejména schopnost najít společnou „řeč“ se všemi zúčastněnými partnery, samozřejmě i s těmi mimo knihovnický prostor.

Lidé

Služby pro knihovny vyžadují profesionální přístup, velkou zkušenost. K jednomu pracovnímu úvazku v regionálních funkcích patří péče o 25 knihoven, při které daný člověk ročně podnikne 64 metodických návštěv, zorganizuje dvě porady a tři vzdělávací akce, zveřejní 6500 svazků a do výměnných souborů připraví 5700 knihovnických jednotek (k. j.).

Metodika

Vedle klasických forem komunikace se prosazuje „virtuální metodik“. Zvyšuje se objem informací dostupných přes webové stránky pro knihovníky, pověřené knihovny inzerují své vzdělávací akce, chválí nejúspěšnější knihovny a zpřístupňují metodické návody; na webu se najde např. Manuál k REKSu (Trutnov), Elektronický deník pro místní knihovnu (Hradec Králové, Jičín), Příručka knihovníka (Kostelec n. Orlicí) nebo Metodické pokyny k pasování čtenářů (Jičín). A novinka – na facebooku je regionální oddělení Knihovny V. Čtvrťka v Jičíně.

Nákup

Nákup výměnných fondů je realizován z 90 % z prostředků dotace na regionální funkce a pověřené knihovny za tímto účelem utratí přibližně jednu třetinu dotace. Pokles dotačních příjmů se projevil v roce 2010 snížením přírůstku výměnných fondů o 12,5 % k. j., obnova výměnných fondů činila pět procent.

Ocenění

Prestíž knihovny i knihovníka mezi kolegy má stále svou váhu. Od roku 2009 organizuje Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové ve spolupráci se SKIP Východní Čechy celokrajské slavnostní setkání knihovníků oceněných titulem Knihovník/ /knihovnice roku. Titul se uděluje za dlouholeté a příkladné působení v knihovnictví. Slavnost se koná samozřejmě i za účasti knihoven nominovaných či oceněných v celostátním měřítku, v soutěži Knihovna roku.

Porady

Ústní přenos informací je i ve světě plném elektronických sítí nezastupitelný, žádný „webinář“ (webový seminář) či jiná forma on-line setkávání, i se snahou o prohloubení zážitku pomocí sdílené tabule, nemůže nahradit osobní setkání. O dobře připravené porady, aktivity či knihovnické exkurze doplněné setkáním se zajímavými lidmi, přednáškou nebo prohlídkou jiné knihovny je u nás vždy zájem, přijďte se podívat na tyto akce pořádané např. pověřenou knihovnou Hradec Králové, Jičín nebo Náchod.

Revize

Revize podporovaná regionálními funkcemi se týká 100 až 150 tisíc k. j. ročně. Odborná pomoc mnohdy přerůstá v celkový praktický úklid knihovny, včetně zásadní aktualizace, postavení fondu na regál i proškolení knihovníka v práci s elektronickými katalogy.

Spokojenost

Měřítkem každých služeb je spokojenost uživatelů a osvědčené postupy, které pokrývají předepsané agendy regionálních služeb, nemusí být zárukou kvality. Oznámte dnešní přednášku, které rubriky ve zpravodaji čtete nejraději, sledujete náš web pravidelně? Ankety, osobní rozhovor či jiná „zpětná vazba“ přináší vždy cenné podněty pro zkvalitnění služeb.

Tradice

Systém regionálních funkcí v roce 2003 navázal na dřívější tradici střediskových systémů, které fungovaly ve všech okresech našeho regionu, ale u kterých došlo v 90. letech k rozpadu nebo omezení z důvodu nedostatku financí. Tyto tradice se dodnes projevují v organizačním uspořádání služeb v jednotlivých okresech. Nejpevnější středisková struktura podpořená bohatým výměnným fondem se uchovala v okrese Hradec Králové, střediska máme též v okresech Náchod a Rychnov

n. Kněžnou, okresy Jičín a Trutnov se vydaly cestou centralizace.

Vzdělávání

Vzdělávací akce využívá přes 60 % knihoven Královéhradeckého kraje, což odpovídá celostátnímu průměru. Nabídka je bohatá, ale vzdělávání knihovníků naráží na problémy, jak motivovat k celoživotnímu učení, když není vyžadováno pro udržení pracovního místa ani se neprojevuje v lepším finančním ohodnocení. Další problémy vyplývají ze zajištění provozu knihovny s jedním pracovníkem v den školení a z rozdílnosti zavíracích dnů knihoven. Někteří knihovníci vyhledávají vzdělávání pravidelně a rádi, některé učení neláká. Velmi dobře jsou přijímány kratší vzdělávací aktivity spojené s exkurzemi nebo praktickými ukázkami.

Weby

Vlastní webové stránky má 48 % knihoven kraje, u profesionálních knihoven patří vlastní webová prezentace již nějakou dobu ke standardu, vesnické knihovny své místo ve virtuálním světě často teprve hledají. Regionální služby přispěly ke vzniku webů zejména Šablonou webu pro malé knihovny. Nápad na výrobu nástroje pro sestavení webových stránek, který by nevyžadoval finanční náklady a knihovník ho mohl sám spravovat, vznikl již v roce 2002 a v roce 2007 mu bylo připsáno ocenění za knihovnický počín v soutěži Knihovna roku. Další podněty poskytuje již tradiční soutěž „Web sem, web tam“ pořádaná metodickým oddělením Knihovny města Hradce Králové a v poslední době rozvoj regionálních systémů, které se bez webu nedají používat. Vznikají webové prezentace speciálně určené dětem, on-line katalog má na webu asi polovina profesionálních knihoven, u vesnických knihoven je to stále spíš výjimka. A máme

i několik málo knihoven, které ke komunikaci s uživateli a propagaci využívají facebook nebo píší blog.

Zpravodaj

– U nás. Za dvacet jedna let existence zmapoval knihovnicko-informační zpravodaj Královéhradeckého kraje novodobé dějiny východočeského knihovnictví a v nových číslech stále přináší aktuální čtení pro všechny lidi s knihovnickou duší (očiti svědkové doloží, že jej viděli i v rukou návštěvníků knihoven nebo rodinných příslušníků našich knihovníků). Svou gesci patří mezi časopisy zaměřené na knihovníky z malých obcí, během roku vycházejí čtyři čísla v tištěné i elektronické podobě (zveřejněno na webu Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové), kam v poslední době láká zvědavé knihovníky na články, z nichž je v tištěném časopise jen slibný název. V roce 2011 se časopis kromě aktuálního dění věnuje blíže celoživotnímu vzdělávání. Téma už bylo popsáno v prvních dvou číslech z pohledu profesionálních knihovníků i knihovníků z malých obcí, na podzim si přečteme o informačním vzdělávání knihovníků i uživatelů a na závěr roku by mělo dojít na srovnávání reality se standardy VKIS a s úkoly vzdělávání v rámci regionálních funkcí. Časopis bývá každý rok obohacen o volné přílohy, v posledních letech často ve formě CD. Již pravidelně je to statistická ročenka *Knihovny Královéhradeckého kraje v roce...*, příloha *Knihovnický tisk* přinesla závěry ze stejnojmenného semináře, v letošním roce vyšla tištěná příloha k projektu *Čtení pomáhá* a na závěr roku připravujeme obsáhlejší pětileté shrnutí knihovnického dění v našem kraji pod názvem *Královéhradecké knihovny v proudu času 2005–2010*.

EVA SEMRÁDOVÁ » eva.semradova@svkhk.cz

REGIONÁLNÍ FUNKCE V PRAXI

Automatizace knihovnických procesů v obecních knihovnách okresu Trutnov

V roce 2007 se ředitelka městské knihovny spolu s metodičkou dohodly s knihovníky obecních knihoven regionu na zavedení automatizovaného knihovního systému REKS. Nejprve ale musely požádat

o finanční prostředky prostřednictvím grantového programu VISK 3, který vypisuje Ministerstvo kultury ČR, na přechod samotné městské knihovny v Trutnově na SQL verzi programu Clavius a dva

servery – datový a webový. Tyto prostředky knihovna získala, a tak mohlo dojít k prvnímu plánovanému kroku. V dalších letech pracovnice využily této grantové politiky a získaly opět finanční podporu. Tentokrát již na zakoupení licencí REKS pro obecní knihovny, třicet procent ceny bylo hrazeno z finančních prostředků na regionální funkce, které poskytuje Královéhradecký kraj. A tak je nyní automatizováno 34 obecních knihoven pomocí knihovního programu REKS (z toho 16 knihoven využívá připojení na internet z prostředků programu PIK, pět knihoven si samo zakoupilo knihovní systém Clavius a LANius a zbývajících čtyř knihoven a jejich zřizovatelé o automatizaci svých knihoven neprojevili zájem. Takže když to shrneme: automatizace provozů obecních knihoven je hotová.

A JAKÁ TO BYLA PRÁCE?

Zprv: pracovnice městské knihovny musely přesvědčit starosty a knihovníky v obcích, že je to pro jejich knihovny velmi výhodné a v novém tisíciletí již nezbytné. Lze říci, že se to až na pár výjimek podařilo. Pak teprve začala vlastní práce. Knihovnice městské knihovny stály před otázkou, zda nechat vkládání fondu do knihovního systému na pracovních obecních knihoven, nebo se tohoto úkolu zhostí samy. Jako prubířský kámen byla vybrána knihovna, která již měla svůj fond do databáze knihovního programu LANius uložený. Její data nechaly knihovnice převést, což ovšem způsobilo, že bylo třeba více než 7000 záznamů překontrolovat, opravit a posléze sloučit se záznamy regionální knihovny. Komplikováno to bylo o to více, že knihovna neměla dokumenty opatřeny čárovými kódy, které se musely do knih dodatečně vlepit. Tato zkušenost (a jak se říká, teprve zkušenostmi se člověk učí) byla dostačující. Do každé knihovny pracovnice zajely a fond samy do databáze uložily. Všechny knihy dostaly nová přírůstková čísla a vlastní čárový kód. Zároveň byla provedena i revize knihovního fondu a staré přírůstkové seznamy byly uzavřeny. Bylo to sice časově náročné, ale zase tu byla jistota, že jsou knihy uloženy bez chyb a knihovna, ze které metodička s kolegyní odjžděly, je v pořádku.

Zadruhé: začala práce s dobrovolnými knihovníky. Ještě než se metodička s nimi domluvila na termínu zaškolení do tajů výpůjčního protokolu,

evidence periodik a také katalogizace knih, které byly v době ukládání půjčené, musela v regionální knihovně nastavit roční registrační poplatky, upomínky a založit evidenční listy periodik. Poté začala práce v konkrétní knihovně, kde strávila poměrně dost hodin. Společně s knihovníkem uložili data čtenářů, zapsali došlá čísla periodik a domluvili se na základních pravidlech vkládání knih. Pokud jsou knihy vydané před rokem 1989, je nutné vždy uvést jméno autora, název titulu, nakladatelské údaje a počet stran, pro knihy po roce 1989 již stačí zapsat jen ISBN, ovšem nesmí se splést. A v žádném případě se nesmí mazat přírůstkové číslo ani čárový kód (ta jsou přidělována automaticky).

Mezi tím pracovnice v Městské knihovně v Trutnově zpracovávala záznamy knih, které byly vloženy do databáze v dané knihovně, jejich záznam byl jedinečný a v seznamu chyběl. K tomu využívala ISHARE – sdílenou katalogizaci a souborný katalog Caslin. Když pracovnice vkládaly fond první knihovny, k následnému zpracování zůstalo přibližně 150 záznamů. Ale jak se blížila poslední knihovna, takovýchto záznamů ubývalo. V současnosti se jejich počet snížil na 15 až 20 měsíčně, a to podle toho, jaké knihy knihovny nakoupily nebo dostaly darem.

Pro potřeby těchto knihoven byl také vypracován manuál, který je na stránkách knihovny www.mktrutnov.cz v oddíle *Knihovny regionu – dokumenty základních knihoven*. Je možné si jej vytisknout.

ZÁVĚR

Protože se nacházíme v 21. století, které bychom mohli nazvat stoletím informací, je automatizace již nezbytností. A tak jsme rádi, že se v našem okrese kooperace mezi našimi malými „neprofesionálními“ knihovnami tak dobře rozvíjí. A je to především díky finanční podpoře Královéhradeckého kraje, který poskytuje prostředky na regionální funkce, protože bez nich by se nic z toho neprovedlo, a kterému za to patří velký dík. Další poděkování patří Ministerstvu kultury ČR za každoroční granty pro knihovny.

JAROSLAVA MARŠÍKOVÁ > reditel@mktrutnov.cz

KNIHOVNA VÁCLAVA ŠTECHA VE SLANÉM

Václav Štech

Knihovna má výhodnou polohu v centru našeho královského města, nachází se na Masarykově náměstí v přízemí historicky nekomplexnější budovy Slaného – vlastivědného muzea, dřívějšího sídla piaristického gymnázia. Knihovna zde působí od roku 1960. Třikrát se však stěhovala: do Městanské školy, později do chlapecké školy, poté do Svěpomocné záložny. Nakonec se však přece jen vrátila tam, kde se zrodila, a to dne 17. 10. 1897. V den jejich stých narozenin – tedy v roce 1997 – byl název knihovny doplněn jménem jejího zakladatele Václava Štecha. Ale kdo to vlastně byl?

Václav Štech (* 29. 4. 1859 – † 23. 2. 1947) byl vskutku renesančním člověkem. Ve Slaném působil jako učitel a vychovatel. Měl velký podíl na založení budovy slánského divadla, které mimochodem našlo svou předlohu v budově Národního divadla v Praze. „Václav Štech je prvním českým autorem, který vnesl do českého divadla téma politiky. Veřejný život jej bytostně zajímal nejen jako pozorovatele, ale i aktivního účastníka, a jeho divadelní hry, práce beletristická i novinářská byly nelitostně ironickou reflexí doby i osobních zkušeností. Už jako učitel ve Slaném se setkal s prostředím komunálních voleb, když organizoval kampaň jednoho z kandidátů a dostal se tak do soukolí staročeských a mladočeských střetů. Ve Slaném byl také členem řady spolků, organizoval veřejně prospěšné činnosti a především ochotničil. Uvedení aktovky *Maloměstské tradice* v Národním divadle v roce 1888 mu otevřelo cestu do Prahy, kam se definitivně přestěhoval v roce 1894“ (citace z tiskové zprávy Národního divadla; Ladislav Smoček, divadelní režisér, který inscenoval několik jeho ti-

tulů). Jestli vás napadne, proč byl Václav Štech v minulých desetiletích opomíjen, tak třeba proto, že soukromému podnikání nebylo přáno. Jako autor nejvíce proslul divadelními hrami, které i sám režíroval. Z jeho tvorby určitě stojí za zmínku divadelní hra *Třetí zvonění*, *Deskový statek* či *David a Goliáš aneb Pepička to zařídí*, které bylo nedávno možno sledovat na televizních obrazovkách jako záznam představení Národního divadla. Pokud chceme charakterizovat jeho styl psaní, použijme k tomuto účelu např. dvousvazkový román *Kovové ruce*. V něm se projevuje Štechovo „dušezkumné umění i dramatická stavba jednotlivých scénérií i dialogů a neustálý zřetel k nenadálým zápletkám i shovívavý optimismus a životní moudrost“ (citace z knihy *Václav Štech a Slaný*; Dr. Bedřich Slavík). Jako autor literárních textů se zabýval beletrií, psal však také odborné populární příručky a brožury (zdrojem informací, zkušeností a námětů mu bylo jeho povolání). Za zmínku určitě stojí uvést namátkou pár zvukných jmen jeho přátel: spisovatel Ignát Herrmann, Antonín Sova, spolupracoval také s Mikulášem Alšem na umělecké obálce pro ročenku *Slánský obzor*. Sám je také jejím prvním redaktorem. „Čemu má *Slánský obzor* sloužit, vypravuje dosti jasně jeho obsah. Má být zrcadlem života v městě našem, archivem výzkumů a studií v oboru věd a umění. Příruční knihou, památkem současných snah, měřítkem pokroku i ukazatelem slabin“ (citace Doslovu ze *Slánské obzoru* roku 1894). Ročenka se při 117. ročníku těší stále velké pozornosti široké veřejnosti. Při vydávání své literární tvorby spolupracoval Štech také se Svatoplukem Čechem a při uvádění divadelních her s tehdejšími řediteli Národního divadla Ladislavem Stroupežnickým. Byl „průvodcem“ slánským krajem ilustrátoru Karlu Liebscherovi, známému autorovi díla *Čechy*. Mezi žáky Václava Štecha patřil např. univ. prof. dr. Rudolf Urbánek.

Štechův osobní život ve Slaném však provázely i krize. Neradostná byla jeho studia v piaristickém gymnáziu, kde byl bezmocný proti zášti vyučujících. Z těchto důvodů odešel dokončit studia do Prahy. Jako učitel se však na základě přiděleného umístění do Slaného opět vrací. Díky tomu se zde setkává s Aničkou Mrzilkovou, do které se vášnivě zamiluje. Ta se pak stane jeho první ženou, bohužel po porodu jejich syna Václava Viléma (známého kunsthistorika) umírá. Opuštěný a zraněný Štech zanechává synka v péči své maminky a cestuje po Evropě.

Po roce se vrací zocelen a s vervou se pouští do osvětové práce pro slánskou veřejnost. Zakládá Muzejní a literární spolek Palacký, který vydává roku 1893 poprvé ročenku *Slánský obzor*. Václav Štech se podílí na vzniku našeho vlastivědného muzea a samozřejmě městské knihovny.

Podruhé se žení s Maruškou Brejchovou, s níž má pět dětí. Je mu velkou životní partnerkou i vzornou manželkou, která s láskou vychovává i jeho syna Václava Viléma. Štech byl jmenován ředitelem škol v Praze na Žižkově. Závistiví slánští měšťané ho obvinili z odcizení předmětů ze slánské muzejní sbírky. Štech prokáže svou nevinu, ale hořkost v něm zůstane na dlouhou dobu. V roce 1905 dobrovolně odchází do předčasné penze s touhou věnovat se plně své činnosti v nakladatelství Máj, která je natolik výnosná, že může vybudovat letní domek s překrásnou zahradou v Libuši. Jeho celoživotní láska k divadlu dosahuje vrcholu, když se stává ředitelem Divadla na Vinohradech, později v Uranii a v Národním divadle v Brně. Svoji divadelní dráhu popsal v knize *Divadelní mžítky*.

V roce 1936 věnoval celé své literární dílo (21 knih) Knihovně ve Slaném. Roku 1944 jmenovala Václava Štecha městská knihovna svým čestným čtenářem. Jeho posledním přáním bylo spočinout ve stejné půdě jako jeho ženy. Je tedy pochován na slánském hřbitově spolu se svými manželkami a synem kunsthistorikem Václavem Vilémem Štechem.

Odkaz Václava Štecha je patrný v našem městě do dnešních dnů. Jeho jméno nese ulice v samot-

ném centru města. Vlastivědné muzeum má ve stálé expozici Štechovu pracovnu. A konečně slánská knihovna nese jeho jméno v názvu. V roce 2010 vydala publikaci *Přes ostrnaté dráty – Paměti tvrdohlavce*. Původně se jednalo o fejetony, které vycházely v *Národních listech*. Štech ve fejetonech působivě popsal život ve Slaném v druhé polovině 19. století.

Knihovna Václava Štecha je zřízena při Městském úřadu ve Slaném. V současné době má přibližně 4000 registrovaných čtenářů. Od pondělí do pátku je pro veřejnost otevřena od 9.00 do 18.00 hodin; v sobotu od 9.00 do 12.00 hodin. Knihovna má dvě pobočky: v obytné zóně na Dolíčkách a v nedaleké obci Dolín. Od roku 1997 je provoz plně automatizovaný, knihovní program KP SQL splňuje veškeré provozní požadavky. Srdcem knihovny je půjčovna, kde mají čtenáři k dispozici zábavnou a naučnou literaturu. Ročně nakupujeme více než 2000 nových titulů. Návštěvu půjčovny zpestřuje čtenářům tzv. list do čtenářského deníku, věnovaný známému spisovateli, a zároveň mají možnost otestovat si svoje vědomosti v rámci soutěže *Pamatuješ si ještě?* Do budoucna promýšlíme projekt *Literární čtvrtky*. Dětská oddělení pořádají aktivity, jako je *Noc s Andersenem*, *Pasování prvňáčků*, *Velká knihovnická jízda*, rozmanité vědomostní a zábavné soutěže a samozřejmě bibliografické lekce pro teenagery. Studovna-čítárna nabízí kromě encyklopedií, slovníků, regionální literatury, denního tisku, časopisů také možnost přístupu na internet, skenování, kopírování či vyhledávání ve Sbírkách zákonů. Oblíbenou se stala služba nazvaná *První kroky s počítačem*, kterou poskytujeme našim čtenářům zcela zdarma. Pro seniory pořádáme letos již čtvrtý cyklus *Setkávání seniorů*.

Knihovna je místem, kam si lidé přicházejí odpočinout, načerpat energii, je také místem setkávání a poznávání. V prostorné vstupní chodbě každý měsíc instalujeme výstavy, kde se mohou prezentovat jednotlivci, slánské organizace, spolky či školy; je to naše tzv. Galerie na Chodbě, kde mají uživatelé k dispozici nápojový automat a místa k odpočinku, včetně přístupu do atria. Pokud tedy navštívíte královské město Slaný, přijďte se podívat i k nám – do Knihovny Václava Štecha.

Naše webová adresa www.knihovnaslany.cz vám pomůže při získávání dalších informací.

Foto archiv knihovny

DVAKRÁT ZE SLOVENSKÝCH ŠKOLNÍCH KNIHOVEN

Ohlednutí za Mezinárodním měsícem školních knihoven v roce 2010

Loňský říjen už podruhé patřil **žákům základních, středních škol a školním knihovnám**. Na pozvání Slovenské pedagogické knihovny v Bratislavě a Národní pedagogické knihovny Komenského v Praze se **žáci a studenti přihlásili do 2. ročníku česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spojuje školy***. Následně se slovenské školní knihovny zúčastnily **6. ročníku *Soutěže o nejzajímavější akci školní knihovny k Mezinárodnímu dni školních knihoven***, který připadl na 25. října 2010.

Záložka do knihy spojuje školy

V rámci tohoto projektu si víc než 50 000 českých a slovenských žáků vyměňovalo záložky do knih. Českých škol se přihlásilo 194 (z toho 192 základních a dvě střední, což představovalo 17 554 žáků), slovenských škol bylo 310 (z toho 254 základních, 56 středních, celkem 32 936 žáků).

Žáci záložky vyráběli hlavně v hodinách výtvarné výchovy, literatury, čtení, občanské nebo pracovní výchovy. Mnozí i v rámci výtvarného či čtenářského kroužku nebo dokonce ve Školním klubu dětí. Inspiraci hledali na internetu, v knihách, časopisech, ve svém okolí. Při výrobě záložek použili různé techniky a pomůcky. Starší žáci často na zadní stranu záložek napsali své elektronické adresy či adresy na Facebook.

Řada škol k samotným záložkám přibalila školní časopisy, ročenky, trička s logem školy, knihy, upomínkové předměty, různé propagační materiály o obcích a městech, dokonce skupinové fotografie žáků, kteří se česko-slovenského projektu účastnili. Někteří žáci na hodinách informatiky psali svým kamarádům z partnerské školy e-maily, jiní zas v hodinách

slouhu psali dopisy o sobě nebo o škole. Ve třídách či na chodbách škol připravili výstavy svých nebo darovaných záložek. Mnohé školy se domluvily, že nadále zůstanou v přátelském kontaktu. Výměna záložek tedy opět iniciovala vznik nových přátelských vztahů mezi školami, podpořila zájem o čtení a v mnoha případech přispěla ke zvýšení návštěvnosti školních knihoven.

Poznámka redakce: Úspěšnost zmiňovaného česko-slovenského projektu potvrzuje i fakt, že na začátku letošního školního roku byl k Mezinárodnímu měsíci školních knihoven vyhlášen jeho třetí ročník.

Výsledky soutěže o nejzajímavější akci školní knihovny

V roce 2010 se do této soutěže zapojilo 315 školních knihoven. Z tohoto počtu do hodnotícího kola postoupilo 298 knihoven, a to 247 ze základních a 51 ze středních škol.

Absolutním vítězem soutěže se stala Školní knihovna v Základní škole na Štúrové ulici ve Spišské Staré Vsi. Připravila akci *Oslavení v Knihulkově*, v jejímž rámci žáci nejdříve hledali na internetu a v knižním fondu informace o osobnostech, které se narodily právě 25. října. Následně své aktivity soustředili na Pabla Picassa, hledali informace o jeho životě a tvorbě, vyrobili jeho třidimenzionální abstraktní sochu, vyráběli obaly na knihy, malovali plakáty a tvořili koláže ve stylu jeho tvorby, kreslili známou holubici míru. Dokonce připravili o jeho životě a díle prezentaci. Za vítězství v soutěži získala školní knihovna 1000 euro.

Na druhém místě s finanční odměnou 800 euro se umístila Školní knihovna v Základní škole sv. Dominika v Dubnici nad Váhem s akcí *Pět království netradičního vyučování*. Třetí místo s částkou 600 euro získala Školní knihovna v Základní škole s mateřskou školou v Uhrovci, která připravila akci *Knih je náš kompas*. Čtvrté místo a 400 euro bylo uděleno Školní knihovně v Základní škole s mateřskou školou

v Čadci-Horelice za organizaci akce *Kniholandie*.

Odborná komise ocenila finanční částkou 350 euro zvláště každou školní knihovnu v základních školách v Podlužanech, Kolte, Budimíře, Župkove, Snine na Komenského ulici a Unine. Všechny oceněné knihovny použily finanční prostředky na nákup knih do svých fondů podle vlastního výběru.

Školní knihovny se opět snažily ve svých akcích preferovat zábavní formu práce s knihou, zaměřit se na rozvoj čtenářské gramotnosti, dramatickou prezentaci literárního textu, na využití fantazie při poznávání nových forem práce s literárním textem a v neposlední řadě pomocí knih zprostředkovat žákům estetický zážitek a poznávání lidských hodnot.

Jádro soutěžních akcí tvořilo většinou tzv. blokové vyučování, které bylo zaměřeno například na témata: *knihy v našem životě a život v knihách, pohádkoví hrdinové v naší škole, láska v literárních dílech, jubilea spisovatelů v roce 2010, pohádková knihovna, malované čtení, strom pěkných myšlenek*.

V rámci tematického vyučování žáci prezentovali nejčastěji vznik knihy, život a dílo spisovatelů, četli úryvky z knih, které následně ilustrovali, vymýšleli příběhy, básničky a pohádky, tvořili komiksy, navrhovali obaly na knihy, malovali plakáty, luštili hádanky, vyhledávali informace na internetu a v knihovním fondu, hráli divadelní představení... Častými průvodními aktivitami byly rozhlasové relace, výstavy knih a hlavně literární kvízy a soutěže na téma *Moje nej kniha*. Například žáci měli přinést nejstarší, nejmenší, nejčernější, nejbarvenější, nejučenější knihu. K milým akcím patřily ty, na nichž starší žáci převzali úlohu učitelů ve třídách menších spolužáků. Radostné bylo i pasování prvňáčků na čtenáře školní knihovny.

Je třeba říci, že velký kus práce opět společně odvedli školní knihovníci, učitelé, vychovatelé a žáci. Od konce září se mnozí začali pravidelně setkávat ve školní knihovně nad návrhy akcí, vybíráním literárních textů k dramatizaci, pomáhali malovat dekorace, vyrábět kostýmy, shánět pomůcky, starali se o výzdobu školy...

Na základě písemných hodnocení akcí vedením školy i jejími žáky je možno poznamenat,

že soutěž se každým rokem těší stále větší oblibě i žáků se speciálními výchovně-vzdělávacími potřebami, například se zdravotním handicapem, ze sociálně vyloučeného prostředí apod. Silnou stránkou soutěže je i to, že se do soutěžního klání může zapojit každý žák podle svých schopností.

Vyhodnocení projektu Elektronizace a revitalizace školních knihoven v letech 2006–2009

Přínosem rozvojového projektu Ministerstva školství SR *Elektronizace a revitalizace školních knihoven v letech 2006–2009* mělo být rozšíření a zkvalitnění knihovnicko-informačních služeb, zlepšení přístupu ke knihovním fondům prostřednictvím on-line katalogů, možnost návštěvníků využívat plně texty a audiovizuální zdroje prostřednictvím počítačových sítí, zrušení rutinní práce školních knihovníků a získání časového prostoru na jejich interakci s uživateli, na aktivity rozvíjející čtenářskou gramotnost a realizování informační výchovy.

Do rozvojového projektu se přihlásilo 1620 škol, z tohoto počtu bylo vybráno 552 škol, které byly podpořeny částkou 1 759 277 euro.

Cílem následujícího výzkumu bylo získání odpovědí na otázky týkající se využitelnosti rozvojového projektu ve výchově a vzdělávání na základních a středních školách. Hlavní metodou výzkumu byl dotazník vyplňovaný elektronicky, jeho statistické zpracování a interpretace.

Dotazník se skládal ze dvou částí – první poskytovala údaje o respondentech, druhá obsahovala 29 otázek souvisejících s cíli výzkumu. Otázky byly rozděleny do šesti celků: elektronizace školní knihovny; aplikace informačních a komunikačních technologií; rozšíření a zkvalitnění knihovnicko-informačních služeb; oživení akviziční činnosti; zvyšování čtenářské kultury žáků a různé.

Z vybraných 552 školních knihoven se do průzkumu zapojilo 496 (89,86 %), které vyplňovaly dotazník v průběhu března a dubna 2010. Předmětem zpracování bylo přibližně 26 000 údajů.

Hlavní poznatky z výzkumu:

- Školní knihovny zakoupením technického a technologického vybavení vytvořily vhodné podmínky pro poskytování kvalitnějších a komplexnějších knihovnicko-informačních služeb. Důkazem jsou následující kvantitativní údaje: až 88,28 % školních knihoven zakoupilo počítačovou sestavu pro školního knihovníka a 52,12 % i pro uživatele školní knihovny; 77,78 % školních knihoven zakoupilo knihovní systémy nebo databázi *školní knihovna*. V rámci elektronizace vnitřních knihovnických systémů využívají všechny dostupné moduly, nejvíce modul *katalogizace*. Přibližně jedna třetina školních knihoven využívá kooperativní síťovou katalogizaci pro automatickou, rychlou a bezobslužnou výměnu knihovních záznamů mezi knihovnami připojenými k internetu. Negativem je, že některé školní knihovny nezprovozují on-line katalog a sedm procent zřizovatelů školních knihoven nezajistilo provoz zakoupených knihovnických systémů.
- Školní knihovny aktivně přistoupily k aplikaci informačních a komunikačních technologií. Připojením na školní internet umožnilo 391 knihoven (78,99 %) svým uživatelům především vyhledávání informací v lokálních i vnějších databázích, využívání plných textů a audiovizuálních zdrojů. Z uvedeného počtu má 63,94 % školních knihoven uvedeny informace na webové stránce školy, a to nejčastěji formou stručné charakteristiky školní knihovny, knihovních fondů, knihovnicko-informačních služeb nebo upozornění na výpůjční hodiny. Přibližně jedna třetina školních knihoven, které si zakoupily on-line katalogy, je má umístěny na webu školy.
- Vliv elektronizace školních knihoven se pozitivně projevil i v šíři poskytovaných knihovnicko-informačních služeb. Kromě výpůjčních a meziknihovních služeb začaly knihovny poskytovat i kopírování (50,30 %), elektronické služby (41,62 %), rešeršní služby (8,48 %) a ve větší míře realizovat hodiny informační výchovy. Tu provádějí nejvíce formou exkurze žáků v prostorách školní knihovny (81,62 %), dále ve spolupráci s učiteli v rámci vyučovací hodiny rovněž v prostorách školní knihovny (77,37 %), méně už ve spolupráci

s učiteli ve vyučování jednotlivých předmětů ve třídách (71,92 %). Informační výchova probíhá téměř ve všech základních předmětech vzdělávacích oblastí Státního vzdělávacího programu. Výjimku tvoří jen předmět zdraví a pohyb. Rovněž se realizuje i v průřezových tématech, jako je mediální výchova či regionální výchova. Jako negativní se jeví to, že poměrně málo školních knihoven uskutečňuje informační výchovu v rámci předmětu informatika ve spolupráci s učitelem v třídách či v prostorách školní knihovny. Pozitivní je, že až 376 školních knihoven zvýšilo počet akcí informační výchovy po získání finančních prostředků z rozvojového projektu a podpořilo tím cílevědomé působení na rozvoj informačních schopností, dovedností a návyků žáků. Dalším pozitivním zjištěním je, že přibližně jedna polovina ze zkoumaných školních knihoven zvýšila počet výpůjčních hodin v rámci realizace rozvojového projektu a následně i po jeho ukončení. V průměru jedna školní knihovna zvýšila výpůjční dobu o 3 hodiny a 40 minut. Tato skutečnost na jedné straně vypovídá o tom, že školní knihovny mají zájem co nejvíce zpřístupnit knihovnicko-informační služby všem členům školní komunity, na druhé straně i o tom, že usilují vytvořit předpoklady dlouhodobé udržitelnosti rozvojového projektu. Sekundárním vysoce pozitivním zjištěním byly informace o školních knihovnách (76,57 %), které v souvislosti s projektem buď svépomocí, nebo s pomocí rodičů žáků, případně díky sponzorskému daru zkvalitnily interiér školní knihovny (vymalování, zakoupení nového nábytku, rozšíření původních prostor nebo přestěhování knihovny na nové, vhodnější místo ap.).

- Vliv revitalizace školních knihoven se projevil oživením jejich akviziční činnosti. Na nákup knih, výukových titulů v netištěné formě a audio nahrávek knih použily z rozvojového programu 32 % finančních prostředků, což představuje nákup 67 132 knihovních jednotek. Za negativní lze považovat, že při nákupu upřednostnily krásnou literaturu před encyklopediemi, naučnými publikacemi, jazykovými a výkladovými slovníky, populárně-naučnými příručkami. Podíl odborné

literatury představoval 29,79 % a beletrie 70,21 %.

- Školní knihovny dosáhly nejlepšího výsledku v oblasti zvyšování čtenářské kultury žáků. Množství akcí, které připravily jak v průběhu realizace rozvojového projektu, tak po jeho ukončení (95,35 %), je znakem zralého přístupu školních knihoven k podpoře čtení a rozvoje čtenářské gramotnosti.
- Školní knihovny ve velké míře využívají informace poskytované metodickým centrem Slovenské pedagogické knihovny, což dokládá návštěvnost (79,6 %) jejich webových stránek v části Školní knihovny a využívání metodického materiálu *Model školní knihovny* (74,95 %).

Předložené návrhy školních knihovníků na zkvalitnění vlastní práce svědčí o tom, že jim v první řadě záleželo na uživateli školních knihoven. Jejich cílem je poskytovat co nejkvalitnější a nejrozmanitější knihovnicko-informační služby všem členům školní komunity v estetickém prostředí a uspokojovat jejich vzdělávací a informační potřeby. Za největší překážky, které jim brání plnit uvedený cíl, pokládají nedostatek finančních prostředků na činnost školních knihoven a nedostatek času na práci v knihovně. Nedostatečnou kvalifikaci na výkon knihovnických činností (2,24 %) považují za téměř okrajovou záležitost. Můžeme se domnívat, že tento jejich postoj je výsledkem

špatně placené práce ve školních knihovnách, kterou povětšinou vykonávají jako mimoškolní aktivitu.

V závěru je možno konstatovat, že rozvojový projekt Ministerstva školství SR *Elektronizace a revitalizace školních knihoven* splnil své cíle a můžeme ho považovat za úspěšný. Školní knihovny rozšířily a zkvalitnily poskytování knihovnicko-informačních služeb, zlepšily přístup ke knižním fondům prostřednictvím online katalogů, zrychlily zpracování knihovnických dokumentů využíváním kooperační síťové katalogizace, umožnily svým uživatelům využívat plně texty a audiovizuální zdroje prostřednictvím počítačových sítí, zkvalitnily řízení školních knihoven a vykazování statistických údajů získáním dalších informací, které vznikly při zpracování knihovního fondu. Zredukovaly rutinní práci školních knihovníků, vytvořily časový prostor pro práci s uživateli, na aktivity podporující čtení a rozvíjející čtenářskou gramotnost a na informační výchovu. Realizaci rozvojového projektu se podařilo vytvořit i pozitivní vztah školní komunity (žáků, rodičů, učitelů, vedení školy, zřizovatele školy, školní samosprávy), místní samosprávy a obyvatel obce nebo města ke školní knihovně.

ROZÁLIA CENIGOVÁ > rozalia.cenigova@spgk.cz
Do češtiny přeložila **OLGA VAŠKOVÁ**

Se školní knihovnou na cestách

Školní informační centrum ZŠ Ostrava – Hrabůvka, Provaznická 64, p. o., připravilo pro žáky prázdninovou akci s názvem *Se školní knihovnou na cestách*. Byla součástí projektu *Kniha je můj kamarád 2*, který finančně podpořilo Statutární město Ostrava částkou 35 000 Kč.

Tuto akci přivítaly nejen děti, kterým počasí o letošních prázdninách moc nepřálo, ale i samotní rodiče. V týdnu od 15. do 18. srpna 2011 „navštívili“ cestovatelé (1.–9. třída) společně s knihovnicí pět turisticky atraktivních míst. Prostřednictvím připravených prezentací a video ukázek se seznámili s obecnými informacemi a kulturou těchto zemí, s knihami a spisovateli. Dozvěděli se, jaká místa stojí za to v dané zemi navštívit a jaké speciality ochutnat. Každou cestu doplňovala

soutěž prověřující množství získaných vědomostí. Skládalo se například puzzle nebo vyplňovala slepá mapa. Nechyběla ani ochutnávka švýcarské čokolády Toblerone a konzumace lentilek čínskými hůlkami. Tato netradiční „prázdninová výuka zeměpisu“ děti zaujala, protože si s úkoly poradily hravě. Navíc sbíraly razítka za vykonanou cestu do svých pasů a na závěr je za to čekala burza odměn. No a co by to bylo za dovolenou bez suvenýrů? Proto jsme si je na závěr každé výpravy vyráběli.

A co jsme si z cest přivezli? Z **Francie** klobouk, z **Holandska** větrník a tulipány, ze **Švýcarska** hodiny, z **Řecka** loď s mušlemi a z **Vietnamu** balonek štěstí a panenku. **ROMANA CICHÁ**

Z KNIHOVEN...

O Knihofonu, dětech a slonech v Plzni

Kdybychom prostě oznámili, že ve čtvrtek budou v čítárně dětského oddělení Ústřední knihovny pro děti a mládež Knihovny města Plzně nahlas číst děti dětem, kdo ví, jak by to s návštěvností dopadlo. Ale když řekneme: „*Koná se Knihofon!*“ je to něco docela jiného. Knihofon? To zní skoro jako *zvon*, anebo jako *slon* – cosi velkého, tajemného, co je slyšet široko daleko. A aby nebylo! Jedná se totiž o čtení do mikrofonu!

Díky laskavosti sponzora, který si nepřeje být jmenován, jsme na sklonku roku 2007 zakoupili základní reprodukční sestavu s jednoduchými parametry – do prostoru, kde ve skutečnosti úplně stačí pouhý lidský hlas. Od té doby tu jednou za měsíc pořádáme veřejné čtení. Děti se přihlašují dopředu a samy vybírají knížky, jež chtějí ostatním představit. Pronesou několik slov o spisovateli, obsahu a nakonec přečtou krátkou ukázkou. Magické kouzlo mikrofonu způsobilo, že se zhruba za tři a půl roku kolem knihovny spontánně zformoval podivuhodně nesourodý čtenářský kroužek. Na jednom Knihofonu se seje žák třetí třídy s devátákem a nikomu to nečiní problém. Věkové spektrum je dokonce ještě širší – od předškoláka až po studentku bohemistiky...

Není to potom nuda k přežití? Mohou se vůbec svým výběrem a často špatným přednesem navzájem zaujmout? A dělají to ze zájmu o literaturu, pro skromné pohoštění nebo pro drobnou věcnou odměnu, kterou si každý čtenář po vystoupení odnáší? Několik děvčat přiznalo, že učitelka češtiny jim pak dá jedničku a započítá účast jako referát. Ostatní hmotné motivace popí-

rají. Sedí okolo stolu, polohlasně mumlají text, ukazují si knížky a špičejí. Daniela prý čtení doma nacvičuje. Katka dokonce před zrcadlem. Třináctiletá Anežka prochází barevnou osnovu ke svému povídání, Tereza rychle hledá vhodný odstavec. A pak to začne. Docela obyčejně. Mikrofon slova zvětšuje sotva znatelnou ozvěnou, skoro jako na prknech, co znamenají svět.

Snadnou roli tu nemá ani knihovnice – moderátorka. Ačkoliv vystoupení předem nezná, musí na každé reagovat – ocenit výběr, pochválit projev, opravit výslovnost cizích jmen, doplnit informací o dalších pokračováních. Když to jde, téma rozvine a děti rozpovídá. O anorexii, drogové závislosti, o školní četbě, lásce, životě cizinců ve městě... Drogy našťestí nikdo nebere. V Plzni však žijí národnostní menšiny a jejich děti knihovnu navštěvují. U mikrofonu se střídají pohledné sestry ze Slovenska, žáci původem z Ukrajiny či Vietnamu. V rozhovoru je skoro nepoznáte, ale i po několika letech pobytu čtou nahlas velmi špatně, s původním přízvukem a podvědomou tendencí „překládat“ některá slova do rodného jazyka. Z toho českého mají často čtyřku. Jazyk tu považují za hlavní, našťestí často jediný problém. Čtou rádi. A knihovna zase ráda přispívá k jejich integraci.

Ani rodilí Češi nečtou dobře. Zadržávají, pospíchají a polykají hlásky. Mnozí se teprve „Knihofon od Knihofonu“ zlepšují. Učí se vystoupit „tak akorát“ – v detailech úvodního slova, v tempu i v délce úryvku. Většinou vybírají knihy v knihovně. Až na výjimky zásadně volí nové, vydané po roce 2000. Převážují tu

přirozené dívky, a tudíž také dívčí romány od Blytonové, Březinové, Danielsové, Lanczové... Různé díly a celé řady. Dále knihy o koních, o tajemnu, fantasy. Občas se někdo odváží vystoupit s vlastní tvorbou. (K ukázkce v rodné slovenštině jsme Simonu museli přemlouvat a knihovna se zastyděla: nenašla pro ni v dětském fondu nic kromě staré čítankové klasiky.)

Foto: Hana Větrovská

Čtení ozvláštňujeme drobnostmi. Jednou dáváme „krabičku s překvapením“ – otázkou. Podruhé ochraptělý průvodce komunikuje mlčky pomocí cedulí *Zatleskat! Smát se! Divit se!* Potřetí pozveme školní kapelu nebo měříme čas kuchyňským budíkem. Děti samy však nezůstávají pozadu. Do mikrofonu se dá číst i z komiksu! Je možné dramatizovat, dokonce i v kostýmech. Zaujmout starým vzácným vydáním knihy s rodinnou legendou. Vyvolat bouřlivý smích naučnou literaturou! Taková kapitola o trávící soustavě, která začíná jídelm v ústní dutině a končí slovy „*konečným ven*“, podaná s kamennou tváří... Možné je se tolik stydět, že necháte všechny odejít domů a teprve pak to v prázdné čítárně u mikrofonu rozbalíte... Všechno je možné. A hlavně dobrovolné. Třeba pomocí mikrofonu a knížek dokážeme i kousek nemožného?

HELENA ŠLESINGEROVÁ

REFERÁT? NE, ZÁBAVA!

Představuje pro vás „referát“ slovo, kterého se bojíte jako čert kříže? Chcete být zpěvačkou, herečkou či komikem, ale máte malé sebevědomí? A co je to vlastně kniha? Nyní máme tři otázky, na které se budete snažit najít odpovědi.

Co je to kniha? Tato otázka je asi nejtěžší. Co si pod pojmem kniha představíte? Některým se vybaví povinná četba, jiným zbytečně pokácené stromy a zase jiným nuda. Ale opak je pravdou! Kniha jsou pro lidstvo mnohem důležitější než ropa a ostatní nerostné suroviny, je to jediná věc, za kterou se sluší utratit všechny své peníze. Kniha by měla být pladidlo, neboť jsou dražší než zlato. Kniha jsou nejdůležitější věcí, která nám zbyla po našich předcích.

Kdo by se v dnešní době nechtěl stát hercem nebo modelkou? Je jen malá možnost, že se v tomto oboru opravdu uplatníte, ale nepřestávejte věřit! Musíte se přestat bát mikrofonu a nemít trému. A to vám naučí právě v naší knihovně.

A poslední otázka. *Nesnášíte referáty?* To je úplně v pořádku. Také ne-

mám ráda ty nudné školní referáty. Stojíte před třídou, nikdo vás neposlouchá, dokonce po vás házejí kusy papíru, a ještě vám jde o známku. To v knihovně nikdy nezažijete.

Nyní bych vám ráda představila Knihofon, který pravidelně pořádá dětské oddělení Ústřední knihovny pro děti a mládež Knihovny města Plzně. Je to takové malé posezení chystané našimi milými a laskavými knihovnicemi. Každý vystupující si připraví svoji oblíbenou knížku či časopis. „Připravit“ znamená najít si svůj oblíbený úryvek, představit autora a převyprávět stručně obsah. To vše do mikrofonu. Ale nebojte se – my vás neukousneme. Vždyť jsme v knihovně – místě klidu a odpočinku od školy, internetu a všedního života.

VERONIKA ČECHUROVÁ, 14 let

Hry bez hranic aneb Knihovnice dětem v Chebu

V sobotu 21. května 2011 uspořádal Klub dětských knihoven při SKIP Karlovarského kraje za účasti Městské knihovny v Chebu pátý ročník akce *Hry bez hranic aneb Knihovnice dětem*. Hry se tentokrát konaly v rámci oslav 950 let od první zmínky o městě Chebu. Téma tedy bylo jasné – *Cheb, starobylá tvář, mladé srdce*.

Do Chebu se sjelo celkem 14 dětských knihovnických družstev, která se na den změnila v družiny urozených šlechticů a šlechtičen nebo hordy loupeživých rytířů. V čele každé skupinky jel vůdce na vlastnoručně vyrobeném a vyzdobeném koni. Na chebském náměstí průvod krojovaných soutěžících uvítal dvorní šašek krále Jiřího z Poděbrad Paleček, který také vyvolával jednotlivá družstva, aby představila sebe a knihovnu, ze které přicházejí.

Po rozlosování se družiny rozeběhly na jednotlivá soutěžní stanoviště po celém starém městě. U hra-

du se malovala Černá věž, přímo na hradě měly děti vymyslet a dopsat konec chebské pověsti. Jako další disciplíny čekaly soutěžící hod granátovou koulí, běh po Kostelních schodech, šití medvěda v hradním příkopu, otázky týkající se osobností, historie a současnosti města, turnaj na koních, skládání chebské keramiky, hádání historických předmětů, skládání starých mincí a v areálu Domu dětí a mládeže Sova musely děti v místní minizoo najít páva a určit, k čemu se na královských zámcích používal.

Po ukončení soutěží a obědě si děti šly prohlédnout historické trhy na náměstí a pak je čekala odpolední pohádka *O kozičkách*, kterou pro ně zahrály herečky Západočeského divadla v Chebu. Nakonec se děti, knihovnice, rodiče, sourozenci a fandící příznivci sešli na zahradě knihovny, kde proběhlo slavnostní vyhodnocení, předání cen, pamět-

Foto archiv knihovny

ních listů, medailí, putovního talíře a ukončení Her. Na prvním místě se umístili soutěžící z Lomnice, druhý byl Loket a třetí místo obsadily děti z knihovny Nejde.

Všichni, kteří jsme se na organizaci Her podíleli, věříme, že pro děti to byl krásně strávený den se spoustou zábavy, že se dozvěděly hodně zajímavostí o dalším městě svého regionu (pro některé to byla první návštěva Chebu), do kterého se snad budou rády vracet.

Hry se konaly za finanční podpory MK ČR a SKIP. Další, již 6. ročník Her se bude konat v Chodově a tématem bude tentokrát *olympiáda*.

EVA NOVOTNÁ

LETEM MEDIÁLNÍM SVĚTEM KNIHOVEN

Bzenec (4224 obyv., okres Hodonín)

Do triadvacátého září přináší Expozice města Bzenec na Hodonínsku výstavu s názvem *Ukryto v depozitáři*. Obrazy, grafiky či linoryty jsou v prostorách místní knihovny, kde expozice sídlí, k vidění vůbec poprvé. Autorem výstavy je Ivo Vratislavský. Výstavena jsou také starší díla již nežijících autorů, jakými byli Jaroslav Dobrovolský, Ctibor Štátný či Jiří Herman.

(*Blanenský deník*, 30. 8. 2011)

Havlíčkův Brod (24 572 obyv.)

Nový bibliobox krajské knihovny v Havlíčkově Brodě už má své jméno. Říkat se mu bude Herbie. Vyplynulo to z ankety, kterou knihovna mezi svými čtenáři uspořádala. Bibliobox je zařízení sloužící pro vracení vypůjčených knih 24 hodin denně, aniž by čtenáři museli do knihovny. Stačí knihu hodit do plechového boxu, a ostatní se postarají zaměstnankyně knihovny. Je umístěn na náměstí před vchodem do knihovny. Fungovat začal na konci června.

(*Mladá fronta Dnes – Vysočina*, 15. 8. 2011)

Chotěboř (9739 obyv., okres Havlíčkův Brod)

Třetí ročník turistického výšlapu nazvaného *Ve slépejích Ignáta Herrmanna* se chystá na sobotu 13. srpna v Chotěboři. Pořádá ho místní knihovna a IC a tentokrát se zájemci vydají do rodiště malíře prof. Jiřího Horníka (5. 9. 1916–30. 4. 1961) do Libice nad Doubravou.

(*Havlíčkobrodský deník*, 10. 8. 2011)

Jičín (16 680 obyv.)

Knihovna Václava Čtvrtka v Jičíně zve všechny zájemce na *Literární cyklovýlet krajem K. J. Erbena*. Uskuteční se právě dnes. Odjezd je plánován z Jičína vlakem do Hořic, kde sportovci usednou na kolo, aby se vydali do Miletína. Zde navštíví novou místní knihovnu a rodný domek K. J. Erbena a další zajímavosti.

(*Jičínský deník*, 25. 8. 2011)

Kolín (31 476 obyv.)

Městská knihovna Kolín vyhláší 6. ročník literární soutěže MACHAROVO PERO 2011 pod záštitou starosty Víta Rakušana. Téma letošního ročníku zní *Tajemství kolínských ulic*. Slavnostní vyhlášení soutěže proběhne první týden v prosinci 2011.

(*Kolínský deník*, 23. 8. 2011)

Loket (3206 obyv., okres Sokolov)

Výstava *Knížní vazba Jany Přibíkové* potrvá do 2. října. Jana Přibíková se knihařině vyučila u Emanuela Zárybnického v Kadani a po stážích u mistra Jiřího Faltuse v Žamberku a manželů Sobotových v Lokti získala v roce 1883 titul *Mistr uměleckého řemesla* v oboru umělecká knižní vazba. Vernisáž výstavy, která se koná v úterý 23. srpna v atriu Městské knihovny Loket, zároveň zahájí další ročník loketského malířského plenéru.

(*Sokolovský deník*, 22. 8. 2011)

Louny (20 026 obyv.)

Kdo se zúčastnil ve středu 10. srpna návštěvy u Hasičského záchranného sboru v Lounech, pořádané lounskou městskou knihovnou, byl nadšen. V hojném počtu přišli malí i velcí. Akce byla již dopředu domluvena, a tak byli záchranníci na návštěvu velmi dobře připraveni.

(*Zatecký a Lounský deník*, 15. 8. 2011)

Mimoň (6801 obyv., okres Česká Lípa)

Od září začínají v Městské knihovně v Mimoně s motáním nového *Klubíčka přátel knížek a knihovny*. Ten, kdo se bude chtít této akci zúčastnit a považuje se za přítele knížek a knihovny, přinese do knihovny cca půl metru provázku, pletací příze, stuhy apod. Na konci školního roku 2011/2012 v červnu se provede měření a knihovna bude informovat o tom, jak velké klubíčko se v letošním roce povedlo namotat. Pracovnice knihovny jej také porovnájí s klubkem ze školního roku 2008/2009, kdy se toto *motání* uskutečnilo poprvé.

(*Českolipský deník*, 31. 8. 2011)

Rohov (604 obyv., okres Opava)

Obecní knihovna v Rohově získala dotaci Ministerstva kultury ČR. Použila ji na nákup tří počítačů a jedné multifunkční tiskárny se skenerem. Veřejnost tím získala rozšířené služby v bezplatném přístupu k internetu.

(*Region Opavský a Hlučínský*, 23. 8. 2011)

Řepiště (1543 obyv., okres Frýdek-Místek)

Místní knihovna Řepiště je místem výstavy fotografií Hedviky Nádraské a Žanety Závodné s názvem *Kouzlo okamžiku*. Výstava potrvá do 30. srpna a můžete ji spatřit v půjčovně dobé knihovny.

(*Noviny Region Frýdecko-Místek*, 2. 8. 2011)

Připravila **RENÁTA SALÁTOVÁ**

DOTAZ: Jaké knihovní systémy se používají v novozélandských veřejných knihovnách?

ODPOVĚĎ: Jsem rád, že mohu informovat o ohlášeném nastartování sdíleného národního knihovního systému s názvem *Kōtui* (v maorštině znamená *propletení*). Celý projekt zastřešuje Národní knihovna Nového Zélandu. Jako poskytovatelé služeb byly vybrány následující firmy, které dodají softwarové balíčky a datové služby: System Symphony od SirsiDynix, System Discovery od EBSCO Publishing, Web-hosting a datové služby od Computer Concepts Ltd.

Participující knihovny budou mít možnost mnohem těsnější spolupráce, než tomu bylo doposud, s tím, že se předběžně počítá s celonárodní výpůjční čtenářskou kartou v momentě, kdy dojde k lepšímu sjednocení výpůjčních služeb a politiky jednotlivých veřejných knihoven. Koexistence veřejného katalogu a vyhledávacího modulu EBSCO Discovery umožní uživatelům prohlížení jednotlivých katalogů knihoven, elektronických knih a zefektivní meziknihovní výpůjčky.

Knihovny nebudou odkázány na technické vybavení a serverové služby, které ve většině případů spravovaly městské úřady, pod které jsou veřejné knihovny zařazeny.

V první vlně knihoven, které vstoupí do projektu *Kōtui* ještě v letošním roce, je jich zařazeno osm včetně poboček; ve druhém roce to bude pět a ve třetím dvě knihovny, s tím, že řada městských úřadů v současné době jedná o možném zapojení do tohoto projektu.

DOTAZ: Jaké jsou současné trendy v oblasti poskytování elektronických knih ve veřejných novozélandských knihovnách?

ODPOVĚĎ: V posledních dvou letech se v této progresivní oblasti událo v místních veřejných knihovnách poměrně dost. Pod hlavičkou Novozélandské asociace knihovnických manažerů byl nastartován celonárodní projekt, který měl za úkol nabídnout relativně velkou množinu elektronických knih uživatelům veřejných knihoven. Registrovaným čtenářům tak bude nabídnuta volba zapůjčit si výtisk v elektronické, nebo klasické – knižní podobě. A cena čteček knih by zcela logicky měla být také nižší.

Je nutno podotknout, že popularita elektronických čteček se nedá srovnat třeba s trhem v USA, ale stále více prodejců začíná tato zařízení nabízet.

Spuštění katalogu e-knih probíhá v současné době přibližně ve 40 knihovnách, které jsou uskupeny do regionálních konzorcií pokrývajících geograficky Severní i Jižní ostrov Nového Zélandu. Jako dodavatel elektronických a audio knih byla zvolena společnost OverDrive a přístup k vybrané kolekci budou mít registrovaní čtenáři participujících knihoven zdarma. Knihy budou mít po stažení ze serveru nastavenou omezenou výpůjční lhůtu a po jejím uplynutí bude dokument na čtečce již nepřístupný.

DOTAZ: V oblasti ochrany autorských práv na internetu se na Novém Zélandu udály podstatné věci. Můžete je více přiblížit?

ODPOVĚĎ: Z odhadu, který se objevil v tisku, vyplynulo, že Novozélandané stahují každý den přibližně 10 000 dokumentů, které podléhají autorským právům. Nový zákon, a nutno podotknout velice kontroverzní, vstoupil v platnost 1. září 2011 a upravuje ochranu autorských práv v prostředí internetu a postihuje nelegální stahování. Všem poskytovatelům internetu je nařízeno shromažďovat informace o stahovaných datech a upozorňovat své zákazníky na případné nelegální stahování souborů, na které jsou uplatňována autorská práva, např. filmy, hudební soubory atd. Systém má fungovat tak, že po třetí upomínce může vlastník autorského práva zažalovat uživatele, který stahoval soubory nelegálně. Tzv. „Copy-right Tribunal“ může uložit pokutu až do výše 15 000 novozélandských dolarů.

Jelikož zákon vstoupil v platnost nedávno, nemají zatím poskytovatelé internetu příliš představu o množství upomínek, a jak moc to zatíží jejich administrativu. Zároveň z posledního průzkumu na stránkách *herald.co.nz* vyplynulo, že více než polovina dotázaných často neví, zda stahuje legální nebo nelegální dokumenty.

Nejvíce kontroverzní se zdá být skutečnost, že nový zákon, který kromě vyvolání nejasností, kdo přesně je zodpovědný za stahování nelegálních souborů (např. u počítače s velkým počtem uživatelů – což je příklad knihoven), také zpochybňuje způsob, jak se v mnoha případech dojde k presumpci nevinny.

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Akronym **NAPLE** znamená **National Authorities on Public Libraries in Europe**. Členství v této organizaci není omezeno na Evropskou unii, Česká republika je v ní zastoupena. NAPLE Forum bylo založeno v roce 2002 a jeho hlavním cílem je podporovat vytváření zásad a strategií pro řízení veřejného knihovnictví. Blog <http://napleblog.wordpress.com/> by měl přinášet aktuální informace vztahující se k veřejným knihovnám v zemích sdružených v organizaci NAPLE. Bude obsahovat legislativní dokumenty, zprávy o projektech, konferencích, zajímavé příklady z praxe veřejných knihoven, odkazy k WWW stránkám apod. Jazykem blogu bude angličtina, ale najdete zde také materiály v národních jazycích jednotlivých zemí. NAPLE Forum je mezinárodní nevládní sdružení, které sleduje zájmy knihoven primárně v Evropě a jeho hlavním cílem je podporovat principy a strategie politiky veřejných knihoven, informovat o aktuálním stavu knihoven a inspirovat k rozvoji knihovnických služeb, určit další témata a oblasti pro vzájemnou spolupráci a výzkum. Účastní se ho kolegové mj. z Portugalska, Španělska, Irsku, Francie, Anglie, Norska, Švédsko, Finsko a Dánsko. Členství je ovšem otevřené všem veřejným knihovnám, které budou mít zájem spolupracovat. V pozadí tohoto projektu je spojení sil veřejných knihoven v měnicí se společnosti a změny vyplývající z rozvoje informačních a komunikačních technologií. Důležité bude analyzovat úlohu veřejných knihoven v Evropské informační politice a připravit řadu doporučení v této oblasti.

Více informací na adrese <http://napleblog.wordpress.com/>

Asociace knihoven ve Finsku předala v polovině tohoto roku ministři školství žádost na 100 milionů EUR určených na rozvoj činnosti knihoven a jejich výstavbu v letech 2011 až 2020. Finové své knihovny milují a finské knihovny patří k nejlepším na světě. Faktem je, že místní a ústřední státní dotace nestačí, aby se všechny knihovny posunuly na nejvyšší mezinárodní úroveň. Počet pracovníků v knihovnách byl v souvislosti s krizí snížen, renovace v nich byly pozastaveny, omezeny byly rovněž finance na nákup aut, stejně jako technologických zařízení. Knihovny

jsou tvořivé, ale inovace v nich nepostupuje vzhledem k nedostatku finančních zdrojů. Každé finské dítě by mělo dostat to nejlepší vzdělání a každý Fin by měl mít přístup k otevřené a útulné knihovně, kde může získávat nové znalosti. Sdružení finských knihoven předložilo požadavek na 90 milionů EUR, s nimiž by se mělo počítat ve státním rozpočtu. Prostředky by měly sloužit k zvýšení rozvoje knihoven a na projektové granty. Nyní je ze státního rozpočtu vyčleněno pro tyto účely pouze 10 milionů. Knihovny jsou jedním z nejchytřejších lidských vynálezů, řekl jeden finský kandidát do parlamentu. Prosba o zvýšení prostředků pro veřejné knihovny vedla k 150 reakcím kandidátů ve volbách. Finská asociace knihoven vyslala tuto prosbu několik týdnů před volbami. Požadavek podpořila Strana zelených a levicové strany. Většina kandidátů se shodla na významu veřejných knihoven jako páteře, podporovatele a katalyzátora pro kulturu a vzdělávání v informační gramotnosti.

(*Scandinavian Public Library Quarterly* – Vol. 44, No. 2/2011, s. 28)

Bielsko-Biala je 180 tisícové město v jižním Polsku, kde ve dvacátých letech 17. století působil i Juraj Tranovský. Dne **24. března 2011** tu probíhalo **7. knihovnické fórum Slezského vojvodství za účasti asi 300 knihovníků z pedagogických knihoven**. Pedagogické knihovny představují v Polsku síť speciálních knihoven, jejichž cílem je poskytovat služby učitelům, studentům a žákům, ale i rodičům a široké veřejnosti, tedy všem, kteří jsou spojeni s výchovou a výukou. Zároveň poskytují i metodickou pomoc školním knihovníkům. Jejich zaměstnanci mají dvojitou kvalifikaci – pedagogickou a knihovnickou. Jednou z forem propagace jejich činnosti, ale i metodické pomoci při rozvoji informačních a vzdělávacích služeb jsou odborné akce v rámci regionu, kde mezi nejvýznamnější patří právě Knihovnické fórum. To letošní se konalo pod heslem – *Knihovna ve společném životním prostředí*. Na tuto akci jsou již několik let zvaní zástupci Regionální knihovny v Karvině a Slovenské národní knihovny v Martině. Odborný program je spojen s návštěvou významných polských knihoven.

(*Bulletin Slovenskej asociácie knižnic* – č. 2/2011, s. 58–59)

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

Dr. Jarmila Burgetová – personální bibliografie : [řešerše] / zpracoval Jindřich Pilař. Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2011. – 1 CD-ROM, 326 záznamů. *Krb 3/2011*

Erfolgreiches Management von Bibliotheken und Informationseinrichtungen : Fachratgeber für die Bibliotheksleiter und Bibliothekare : Aktualisierungs- und Ergänzungslieferung Nr. 33, April 2011 / herausgegeben von Hans-Christoph Hobohm, Konrad Umlauf. / Úspěšné řízení knihoven a informačních institucí : Odborná příručka pro knihovníky a manažery knihoven. Aktualizovaný a doplněný svazek č. 33, duben 2011. / Hamburg : Dashöfer, 2011. – [180] s. *Kf 38.731*

HINES, Samantha. Productivity for Librarians : how to get more done in less time. / Produktivita knihovníků : jak zastat více práce za méně času. / Oxford : Chandos, 2010. – xvii, 158 s. – (Chandos Information Professional Series) *Kfa 38.686*

Jahrbuch der Öffentlichen Bibliotheken : Ausgabe 2010/11 / herausgegeben vom Berufsverband Information Bibliothek e.V. – BIB ; bearbeitet von Petra Hauke. / Ročenka veřejných knihoven 2010/11. / Bad Honnef : Bock + Herchen, 2010. – xix, 348 s. *Kc 38.755*

LBI – Lexikon der Bibliotheks- und Informationswissenschaft. Bd. 1, Lfg. 5, Formalerschliessung bis HyTime / herausgegeben von Konrad Umlauf und Stefan Gradmann ; Red.: Peter Lohnert. / Slovník knihovnické a informační vědy. Sv. 1, č. 5. / Stuttgart : Hiersemann, 2011. – s. 321–400 : il. *Ka 38.728*

Měření kvality a výkonu činnosti knihoven (benchmarking) : [řešerše] / zpracoval Jindřich Pilař. Praha : Národní knihovna ČR – Knihovnický institut, 2011. – 1 CD-ROM, 157 záznamů. *Kf 2/2011*

Automatizace knihovnické a informační činnosti
DREŠER, Ju. N., CVETKOVA, V. A. Techničeskije sredstva upravlenija. / Technické prostředky řízení. / Moskva : Libereja-Bibinform, 2010. – 352 s. : il. – (Bibliotekar' i vremja. XXI vek ; no. 122) *Aaab 9.203/B*

ISSS – Internet ve státní správě a samosprávě [2011]. [Praha : Triada], 2011. – 234 s. : il. *Ife 38.768*

PANDIAN, Paul M. RFID for Libraries : a practical guide. / RFID technologie pro knihovny : praktická příručka. / Oxford : Chandos, 2010. – xii, 174 s. : il. – (Chandos Information Professional Series) *Aaab 38.688*

KNIHOVĚDA

CORNISH, G. P. Copyright : interpreting the law for libraries, archives and information services. – 5th ed. / Autorské právo : interpretace zákona pro knihovny, archivy a informační služby. / London : Facet, 2009. – xiv, 194 s. *Xd 38.332*

Čtyři podoby jedné kultury : spojení rozptýleného obsahu středoevropského písemnictví / [Zdeněk Uhlíř ... et al.]. Praha : Národní knihovna ČR, 2010. – 125 s. : barev. faksim. + 1 CD-ROM *Zb 38.574*

KOHOUT, Štěpán. Kde voní pergamen : čtrnáctero návštěv rukopisné knihovny olomoucké kapituly. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. – 105 s. : il., faksim. *Xa 38.553*

Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků. (21) 2011, Intelektuálové zamilovaní do knih / [zpracoval kolektiv autorů ; odpovědný redaktor Alena Richterová]. Praha : Národní knihovna ČR, 2011. – 110 s. : barev. il., faksim. *Xa 38.710*

Studie o rukopisech. XXXIX, 2009. Praha : Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, 2010. 399 s. : il., faksim. *Xaa 38.657*

INFORMATIKA

CVRČEK, František. Právní informatika. Praha : Aleš Čeněk, 2010. 371 s. : il., grafy, tabulky – (Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR) *Zc 38.578*

CHU, Heting. Information Representation and Retrieval in the Digital Age. – 2nd ed. / Prezentace a vyhledávání informací v digitálním věku. / Medford : Information Today, 2010. – xiv, 306 s. – (ASIST Monograph Series) *Ie 38.399*
Introductory Concepts in Information Science / ed. by Melanie J. Norton. – 2nd ed. / Klíčová témata v informační vědě. / Medford : Information Today, 2010. – xi, 210 s. *Id 38.398*

LAUBER-REYMAN, Margit. Informationsressourcen : ein Handbuch für Bibliothekare und Informationsspezialisten. / Informační zdroje : příručka pro knihovníky a informační odborníky. / München : De Gruyter Saur, 2010. – 491 s. – (Bibliotheks- und Informationspraxis ; 42) *Il 38.647*

Připravila **EVA MACKOVÁ**

Místní knihovna Podolí

Obec Podolí se rozkládá v údolí řeky Olšavy asi 8 km od města Uherské Hradiště. Na ploše 602 ha žije 860 obyvatel. Patří do Mikroregionu Dolní Poolšaví, který leží v jihozápadní části Zlínského kraje a severní části turistické oblasti Slovácko.

Počátky knihovnictví v obci spadají do roku 1921, kdy byla zvolena v obci knihovná rada, jejímž úkolem bylo zřídit v obci knihovnu. V dnešní době se knihovna nachází v budově Základní školy. Patří spíš k těm menším knihovnám. Využívá ji kolem 40 registrovaných čtenářů, řada dalších návštěvníků se zúčastňuje akcí pořádaných knihovnou. Knižní fond obsahuje přes 4300 knižních titulů, a to beletrie a naučnou literaturu pro děti i pro dospělé. Knihovna je automatizovaná a pracuje se systémem Clavius. V souvislosti se stagnujícím zájmem o knihovnu a knihy jsme v dubnu letošního roku změnili koncepci fungování knihovny. Záměrem bylo obohatit kulturní život občanů a poskytnout možnost vzdělání zábavnou formou. Cílovou skupinou je především ekonomicky neaktivní obyvatelstvo – hlavně děti a senioři. Nabízíme nejen možnost zapůjčit si knihy a časopisy, ale také zdarma využití internetu, skenování a kopírování dokumentů, pro děti je připraven dětský koutek s možností zahrát si stolní hry. Organizujeme soutěže, besedy, čtení a různé jiné akce. Zahájili jsme spolupráci s místní školou a školkou. Pro zlepšení informovanosti jsme v rekordním čase spustili nové webové stránky. Při hledání jejich grafické podoby jsme oslovili Jitku Jánskou, zda by nám vytvořila logo. Jitka již od dětství ráda malovala a tvořila, takže proto její kroky vedly na střední umělecko-průmyslovou školu v Uherském Hradišti. Je maminkou čiperného čtyřletého chlapečka, který je velmi zvědavý a rád objevuje svět. Je pro svou maminku velkou inspirací a branou do světa dětí. Jitka je pravidelnou čtenářkou a ke knihám vede také svého syna. Když přemýšlela o tom, jak by mohlo nové logo vypadat, rozhodla se jej udělat tak, aby se líbilo také dětem. Tak vznikl knižní brouček.

A proč brouček? Tady je odpověď autorky: *Znáte ten pocit mít brouka v hlavě. Když na něco myslíte a nevíte, kde najít odpovědi na vaše otázky. Náš knižní brouček by vám chtěl pomoci. Provést vás světem knih a nalézt odpovědi na myšlenky, které vás trápí. V knihách je moudrost. Kniha je nevyčerpatelná studnice poznání. Kniha je inspirace i kamarád. Dovede pomoci i potěšit. Ale mnoho lidí se ve světě knih neumí orientovat. A proto přiletěl náš brouček, který chce být jejich průvodcem i přítelem při objevování magického světa na stránkách knih.*

Broučkem na obrázku to ale jenom začíná. Aby byl skutečným rádcem, vytvořila Jitka také jeho 3D postavičku, maskota, s kterým by děti mohly prožívat v knihovně různá dobrodružství. Knihovna také na prázdniny vyhlásila soutěž nejenom pro své čtenáře. Pro broučka hledáme jméno a až jej najdeme, můžeme pro něj připravit krásný křest v plné parádě. Ten na nás čeká na podzim během některého odpoledne, kdy si budeme číst v knihovně pohádky v rámci projektu Celé Česko čte dětem, do kterého se naše knihovna na začátku prázdnin zapojila.

Autorka loga Jitka Jánková
Foto archiv knihovny

Čtenářův svět 2012

Stolní kalendář vydaný Národní knihovnou ČR je tentokrát naplněn kolážemi s tematikou knihy, čtení a knihoven a doplněn citáty na tato témata. Autorem koláží je básník, výtvarník, aforista, editor a arte-terapeut Miroslav Huptych.

U jednotlivých kalendářních dní jsou uvedeny údaje o plánovaných knihovnických akcích, např. termíny konferencí, vyhlášení grantů, Týden knihoven, Noc s Andersenem apod.

■ Národní knihovna ČR, Praha 2011, rozměr 29x15 cm, cena 55 Kč

Slavistické reminiscence / Výbor z textů Jiřího Fraňka

Vydání iniciovali a výbor uspořádali **Zdeňka Fraňková, Jiří Honzík a Věra Dvořáková**

Představujeme právě vydaný výbor z celoživotních studií významného českého rusisty Jiřího Fraňka (1922–2007), profesora Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Obsahuje třináct studií zabývajících se převážně ruskou literaturou – Slovem o pluku Igorově, literární tvorbou starších i novějších ruských klasiků (kupříkladu tvorbou Gogola, Babela, Paustovského, Šolochova či Solženicyna). Do výboru jsou zařazeny rovněž texty věnované problematice překladu, například dílu Bohumila Mathesia anebo Emanuela Frynty, jednoho z nejtalentovanějších poválečných překladatelů. Jsou zde i zajímavé práce z české judaistiky, oboru, který byl pro J. Fraňka po celý život taktéž nesmírně důležitý.

Pro čtenáře (a to zdaleka nejenom pro rusisty) nejspíše bude kromě kvality a tematické různorodosti vlastních textů, jež zčásti vycházejí knižně poprvé, nečekaným překvapením také rozsáhlá bibliografie Fraňkova díla, která knihu uzavírá a obsahuje celkem 537 položek.

Jejich souhrn dokládá jak značnou šíři autorových literárněvědných zájmů, tak i jeho mimořádnou pracovitost.

■ Národní knihovna ČR – Slovanská knihovna, Praha 2011, 1. vydání, 217 stran,

(Publikace Slovanské knihovny, sv. 70), cena 160 Kč

■ ISBN 978-80-7050-598-4